

UN JURNAL DE CĂLĂTORIE INEDIT AL COLONELULUI VLADIMIR MORET DE BLAREMBERG

Cătălina Opaschi

În lunile august-septembrie 1838, colonelul Vladimir Moret de Blaremburg, aghiotantul și cumnatul principelui Alexandru Dimitrie Ghica, a călătorit în Italia. Textul însemnărilor sale din timpul acestui voiaj a fost copiat de unul dintre descendenții fiicei sale, Monseniorul Vladimir Ghica și figurează în colecția de documente a Arhivelor Naționale Istorice Centrale (A.N.I.C.), ca jurnal anonim. După lectura textului însă, a fost posibilă identificarea autorului, indiciile privind familia și demnitățile pe care le-a ocupat, fiind menționate în text.

Vladimir Moret de Blaremburg a fost unul dintre ofițerii ruși veniți în Principatele române odată cu armata rusă de ocupație, în perioada premergătoare Regulamentului Organic. El este strămoșul ramurii române a familiei, care a dat oameni politici, ofițeri și juriști de valoare, ca și descendenți care s-au remarcat în activitatea didactică sau în memorialistică: Eliza Blaremburg s-a remarcat între personalitățile învățământului modern, ca directoare a Școlii Centrale de fete din București, iar Irina Blaremburg-Mavrocordat, nepoata Elizei, a lăsat un interesant jurnal, prezentând evenimentele din lumea politică și diplomatică vieneză, în timpul primului război mondial¹.

Potrivit tradiției familiei, neamul van Blarambergue era originar din Țările de Jos și s-a stabilit în Franța spre sfârșitul veacului al XVII-lea. Din această familie provin mai mulți pictori miniaturişti și peisagiști care au trăit în secolul al XVIII-lea, în preajma curții regelui Ludovic al XVI-lea. Dintre înaintașii francezi ai familiei îi vom prezenta pe cei mai cunoscuți prin talentul lor artistic, cei care au fost și străbunii ramurii ruse, din care descinde colonelul Vladimir Moret de Blaremburg.

Louis-Nicolas van Blaremburgue (1716-1794) a fost unul dintre pictorii „de bățalii” agreați de Ludovic al XVI-lea, remarcându-se și în domeniul miniaturii. Unii autori ruși susțin că el este autorul unui tablou foarte cunoscut în Rusia, *Aducerea pietrei furtunii în Piața Senatului*², piatră care a servit drept postament pentru celebra statuie a lui Petru cel Mare, admirată și în zilele noastre la Sanct Petersburg³. Probabil

¹ M. Spiridonescu, *Din jurnalul Irinei Mavrocordat*, în „Revista Arhivelor“ (R.A.) 2/ 1982, pp. 169-179 (I); 3/ 1982, pp. 264-271 (II); 1/ 1983, pp. 55-63 (III); 1/ 1984, pp. 69-79 (IV); 4/ 1984, pp. 432-443 (V); 2/ 1985, pp. 203-212 (VI); 4/ 1985, pp. 427-433 (VII); 2/ 1986, pp. 201-208 (VIII) și 3/ 1986, pp. 318-326 (IX); nu a fost publicat tot manuscrisul.

² Este vorba de o bucată de granit roșu, sculptată în formă de val, pe care se află dedicația Ecaterinei a II-a pentru Petru cel Mare, statuia fiind realizată de Etienne Falconet (1716-1791); sculptorul francez era foarte apreciat de madame de Pompadour, realizând pentru ea nenumărate modele de grupuri statuare, pentru manufactura de porțelan de la Sèvres; statuia lui Petru cel Mare a fost realizată la St. Petersburg între 1767-1778 și i-a inspirat lui Aleksandr Pușkin unul dintre cele mai frumoase poeme, *Călărețul de aramă*.

³ S. A. Sapojnikov, *Sevchenko, Blarambergii și Mavromihalii*, Moscova-Oreburg, 1999, p. 3, în *Adunarea nobililor din Rusia. Institutul Universității de stat “Taras Sevchenko” din Oreburg. Însemnări științifice, Caietul nr. 6*; traducerea în limba română ne-a fost pusă la dispoziție de colega noastră, d-na profesoară

a fost o comandă realizată în timpul unei călătorii în Rusia, sau a fost pictat de unul din fiii lui stabiliți aici, creatorii ramurii ruse a familiei.

Louis-Nicolas l-a inițiat și pe fiul cel mai mic, **Jean-François-Henri-Joseph** (1750-1826) în arta penelului. Când avea numai un an, Jean-François și-a pierdut mama și, în 1753, familia a plecat de la Lille, unde locuiau și s-a instalat la Paris, „aux Quinze Vingt, în ultima clădire nouă”. La 1 octombrie 1758 tatăl său l-a înscris la Școala Academiei Regale și, la numai opt ani, a fost luat de Charles Nicolas Cochin⁴, în atelierul său. În 1773 și-a însoțit tatăl la Brest, ajutându-l la realizarea planurilor comandate de Ministerul Marinei, care-l va angaja și pe el în anii următori. În 1777 a fost ales ca profesor de desen al copiilor contelui d'Artois, apoi al copiilor sorei regelui Ludovic al XVI-lea, *Madame Elisabeth* și, la recomandarea prințesei de Guéméné, la 8 martie 1779 a fost numit profesor de desen al *Copiilor Franței*, instalându-se la Curte până în 1792. A plecat apoi la Fontainebleau cu familia, unde a continuat să dea lecții de desen. În 1784 s-a căsătorit cu Charlotte Damesme și au avut două fiice. După moartea tatălui, din 1794, s-a stabilit pe malul Loirei pictând peisaje și castele. În ultima parte a vieții s-a reîntors în orașul natal, la Lille, unde a deschis un curs de pictură și s-a implicat în eforturile pentru deschiderea muzeului din acest oraș, al cărui conservator a fost până la moarte. S-a ocupat de instruirea celor două fiice, Hélène și Eugénie, care au fost și ele pictorițe și miniaturiste⁵.

Fratele lui Henry-Joseph, **Henri-Desiré** (1734-1812), a fost, aproape prin excelență, pictor de miniaturi. Câteva din operele sale sunt expuse în Muzeul A. Jaquemart din Paris. Sunt „scene de gen”, serbări câmpenești, imagini din Paris sau ale Trianonului. Unele împodobesc casete din metale prețioase sau tabatiere, mici capodopere, accesorii ale eleganților vremii, doamne și gentilomi, care nu se puteau lipsi de „distinsul” obicei al prizatului de tutun, fumatul fiind considerat atunci complet lipsit de distincție și rezervat doar oamenilor de rând. Alte miniaturi sunt fixate pe plăcuțe metalice îmbrăcate în catifea și poartă blazonul regilor Franței, fiind probabil comenzi ale membrilor familiei regale⁶.

Dar cel care a creat cele două ramuri ale familiei din Rusia a fost fratele cel mai mare al celor de mai sus, **Paul Moret de Blaremburg** (1725-?, în Rusia) și el pictor și miniaturist. Până la stabilirea în Rusia a rătăcit prin Europa, locuind pentru o vreme în statele germane. Doi dintre copiii lui, Jean (devenit în Rusia, Ivan Pavlovici) și Marie fiind născuți la Karlsruhe⁷.

Ileana Niculescu născută Blaremburg, căreia îi mulțumim, dedicând studiul de față memoriei regretaților săi părinți, doamna Elena Cassetti-Blaremburg și domnului avocat Nicolae I. Blaremburg.

⁴ Ch. Nicolas Cochin-fiul (1715-1790), gravor dintr-o renumită familie de artiști ai secolelor XVII și XVIII; s-a remarcat în special în desen și gravură, abordând de preferință scene de petreceri la Curte; este considerat teoreticianul și artistul care a reușit să „deturmeze” gustul francezilor, de la stilul rococo.

⁵ Natalie Lemoine-Bouchard, *Musée Cognac-Jay. Musée du XVIII-e siècle de la ville de Paris, Les Miniatures*, Paris, f. a, pp. 267-268.

⁶ *Musée Jaquemart*, Paris, inv. MJAPQA1035/ 1, 2; MJAPQA 1036-2; MJAPQA 1037-1.

⁷ M.D. Sturdza, *Familiiile boierești din Moldova și Țara Românească. Enciclopedie istorică, genealogică și biografică*, vol. I, București, 2004, p. 539.

Fiul lui Paul, **Johann (Jean, Ivan Pavlovici)** s-a născut în anul 1772. Potrivit genealogistului rus S. A. Sapojnikov el și-a petrecut tinerețea în serviciul militar. Angajat în Țările de Jos și Anglia s-a distins prin bravură în campania împotriva francezilor din 1787, dobândind medalii și gradul de căpitan, în 1797. În același an a venit în Rusia, fiind angajat definitiv în armata țarului, în 1804⁸.

Era perioada în care armata și administrația rusă erau în cea mai mare parte conduse de alogeni: germani, olandezi, francezi și greci, care aveau o pregătire net superioară autohtonilor⁹. Cu valul de emigranți francezi plecați în urma revoluției este posibil să fi venit și Jean Moret de Blaremburg. „La Sankt-Petersburg mulți francezi au devenit un ornament indispensabil în saloanele mondene; ei erau primiți cu căldură în regimentele cele mai răsărite, acordându-li-se grade înalte [...] unii dintre ei s-au căsătorit cu moștenitoarele unor mari familii, iar societatea petersburgheză fiind francfonă, s-au simțit imediat la ei acasă”¹⁰, fiind considerați „floarea Franței”, plini de calități demne de copiat de către tinerii ruși.

Ivan Pavlovici Blaremburg, făcând dovada calităților și instrucției sale, a fost numit în Comisia de Unificare a Codului penal din Petersburg, apoi a fost mutat la Odessa, noul oraș modernizat de concetățeanul său, ducele de Richelieu, care a fost și guvernator al orașului. Aici i s-au încredințat responsabilități legate de vama din oraș având și însărcinări speciale pe lângă contele M. S. Voronțov (1782-1856), noul guvernator, alăturându-i-se în opera de înfrumusețare și dotare a orașului cu instituții de cultură. Ivan Pavlovici Blaremburg a fost primul arheolog care a făcut săpături sistematice în zona Odesei aducând la lumină vestigii ale vechii civilizații cimeriene ale „Chersonului Tauric”, care vor forma nucleul muzeului fondat de el în Odessa¹¹. Iată cum, peste timp, urmașul pictorului și miniaturistului Jean-François Blaremburgue întemeia un alt muzeu, la celălalt capăt al Europei.

Viața și activitatea sa a fost descrisă de mai mulți biografi și istorici, cel mai recent de genealogistul Mihai Dimitrie Sturdza, care prezintă o bogată bibliografie, căreia nu-i putem adăuga decât lucrarea lui Serghei Alexeevici Sapojnikov, deja citată¹², care utilizează, după mărturia sa, documente aflate în arhiva familiei sale. El se înrudește cu familia Blaremburg, prin alianță, mama străbunicii sale fiind Alexandra Pavlovna Mavromihali, cumnata lui Ivan Feodorovici Blaremburg, vărul lui Ivan Pavlovici. Serghei Sapojnikov arată că datorită serviciilor aduse coroanei și modului în care și-a împlinit însărcinările încredințate, Ivan Pavlovici Blaremburg a fost recunoscut ca membru al nobilimii Imperiului țarist. El a fost onorat cu ordinul „Sfântul Vladimir” clasa a IV-a. A fost un ofițer și înalt funcționar care s-a bucurat de aprecierea autorităților de la Petersburg și a contelui Voronțov, fiind admis în

---

⁸ S. A. Sapojnikov, *op. cit.*, p.4.

⁹ M. D. Sturdza, *op. cit.*, pp. 541-545.

¹⁰ V. Fedorovski, *Sankt-Petersburg. Poveștile de dragoste ale unui oraș*, 2005, p. 102.

¹¹ El a donat 347 de exponate și 50 de cărți din propria bibliotecă; este și fondatorul muzeului din Kerci.

¹² Alte date despre Ivan Pavlovici Blaremburg, în cele două dicționare ruse: S. A. Vengherov, *Dicționar critico-biografic*, vol. III, Sankt. Petersburg, 1892, pp. 375-377 și *Dicționar biografic rus*, Sankt Petersburg, 1908, pp. 89-90, cf. S. A. Sapojnikov, *op. cit.*, p.4.

intimitatea familiei acestuia. A fost în relații apropiate cu Alexandr Pușkin, în perioada exilului său basarabean, dintre anii 1820-1827.

În jurul anului 1797-1798 Ivan Pavlovici Blaremburg s-a căsătorit cu o domnișoară de Courtenère, cu care a avut mai mulți copii (se pare că zece), în anul 1818 soția lui murind. Dintre copii au trăit doar șapte, patru fiice și trei fii: Natalia, Alexandr-Ipolit, Elena, Zenaida, Vladimir, Mihail și Eliza (Liza). Dintre ei, Vladimir Elena și Eliza au trăit în Țara Românească, Vladimir fiind creatorul ramurii din România.

Pentru că în jurnalul colonelului Vladimir de Blaremburg se fac referiri la unii din frații săi, vom prezenta succint câteva date biografice despre ei.

Natalia Ivanovna s-a născut în anul 1799, căsătorindu-se în jurul anului 1820 cu consulul Spaniei la Odessa, dell Castello. La moartea acestuia, în 1835, a rămas într-o situație materială destul de precară, fiind nevoită, mai târziu, să-și câștige existența înființând un pension pentru tinerele nobile (informație pe care Vladimir o dă în jurnalul său italian și în corespondența de familie), așa cum sora cea mică, Eliza, va fi în România directoarea Școlii Centrale de fete din București¹³.

Într-o scrisoare adresată Elenei, din București, în 26 iunie 1835, Vladimir se referă la momentul morții consulului dell Castello: „*Biata Nathalie! Ce mare este durerea ei și cât de sumbre trebuie să-i pară șansele de consolare și de speranță într-un viitor mai bun. [...] Prin ce lovituri ale nenorocului n-a trecut, încă de tânără ! Câtă demnitate în resemnarea ei ! Câtă virtute în conduita ei și cât calm în mijlocul unei vieți atât de furtunoase! Fie ca Cerul s-o însoțească cu dărnicie în toate acțiunile ei și să reverse peste capetele tuturor copiilor ei bogăția unei vieți fericite, care să răsfrângă și asupra unei soții în doliu, o fărâmă de bucurie curată și de dulci consolări*”¹⁴. Din acest fragment deducem că Natalia a avut mai mulți copii. Într-o altă scrisoare adresată Elenei, Vladimir se referă la „ficele” Nataliei, dar nu știm care a fost soarta lor.

Alexandr-Ipolit s-a născut în anul 1802 urmând și el cariera militară, avansând până la gradul de general-maior. A fost guvernator general adjunct de Cernigov, Poltava și Harkov și a trecut în rezervă în anul 1845, din motive personale. În 1847 a revenit în armată având însărcinări speciale pe lângă guvernatorul militar al Petersburgului, D. I. Sulghin. Între 1850-1854 îndeplinește funcții importante în poliția din capitală, iar în 1858 este numit director al Direcției palatelor Peterhoff. A fost distins cu ordinele „Sf. Gheorghe” și „Sf Vladimir”, clasa a IV-a, „Sf. Anna”, clasa a II-a și „Sf Stanislav”, clasa a II-a cu coroana imperială.

A fost căsătorit de două ori: cu Maria Vasilievna Korbe (poate din familia diplomaților transilvăneni Corbe), care a murit însă în 1840, la numai 34 de ani; apoi cu baroana Sofia Feodorovna Korf, fiica unui căpitan de Stat Major. Din prima căsătorie a avut cinci copii: Gheorghe, Ecaterina, Ipolit, Feodor și Alexandr,

¹³ Elena Rădulescu-Pogoneanu, *Școala Centrală de fete din București*, în „Boabe de grâu”, anul V, nr. 12, decembrie 1925 (extras), pp. 21-33.

¹⁴ A. N. I. C., *Alexandru Dimitrie Ghika*, d. 15, f. 1. (copie de mână Msgr. Vladimir Ghika).

iar din a doua căsătorie trei copii: Sofia Evghenia și Vladimir (?). Este menționat în Registrul Genealogic al nobilimii guberniei Kiev, partea a 3-a¹⁵.

Elena Ivanovna (1804-1847) a fost o persoană care „a strălucit prin frumusețe și prin cultură”¹⁶, cu o voce remarcabilă și remarcată de compozitorul rus A. N. Serov. Din cât se știe nu a fost căsătorită. În ianuarie 1832, îndurerat de moartea tatălui lor, Vladimir își arăta îngrijorarea față de poziția ei și a Elizei, rămase fără părinți, necăsătorite și fără o situație stabilă. Îl aveau în Rusia pe Alexandr-Ipolit, care în 1832 era rotmaistru-locotenent într-un regiment de cavalerie, dar care avea deja trei sau patru copii și pe fratele mai mic, Mihail. Scriindu-i Elenei, care era mai mare (avea 27 de ani, iar Eliza 21), revine la o sugestie mai veche care se pare că-l supărase la momentul propunerii pe tatăl lor, aceea de a veni să locuiască împreună cu el și soția lui Pulheria, sora principelui Alexandru Dimitrie Ghika.

În șase ianuarie 1831 el îi scria Elenei, când încă nu aflase de moartea tatălui, întâmplată exact cu șase zile mai devreme: „*Te scutesc de povestirea tribulațiilor diverse [...] care există în relațiile mele cu tata, în ultima vreme. [...] îți voi spune, scumpă soră, că nu încetez să visez la mijloacele prin care să vă știu fericite și mulțumite și vă rog să mă credeți că asta depinde numai de voi. I-am cerut, sau mai bine zis, soția mea mi-a înțeles gândul, adresându-i-se lui Papa cu o scrisoare plină de supunerea și bunătatea acestui suflet virtuos, pentru a-i cere permisiunea de a vă păstra pe amândouă, lângă mine. Numai în urma aprobării paterne își rezerva grija de-a discuta cu voi asupra unui plan de viitor și de-a mă lăsa să vă descriu binefacerea lui. [...] Mi-ar fi greu, scumpă soră, să-ți descriu natura și "accesoriile" refuzului pe care l-am primit în această problemă. Mi se pare necesară o a doua tentativă*”¹⁷.

Zenaida Ivanovna (1805-?), ca și Elena, s-a bucurat de atenția lui A. Pușkin, în perioada exilului său, el „împrumutând” de la cele două surori (Elena și Zenaida), mai multe trăsături fizice și de caracter, pe care le-a transpus eroinei sale Tatiana Larina din *Evgheni Oneghin*, celebră lucrare pe care poetul a conceput-o în această perioadă a scurtei sale vieți. La Odessa a trăit în intimitatea elegantei contese Elisabeta Voronțov, soția guvernatorului. Ea întreținea o adevărată curte, unde rafinamentul, eleganța și bunul gust se îmbinau armonios cu operele de binefacere și încurajare a literaturii¹⁸. Probabil că în salonul ei o cunoscuse Pușkin pe Zenaida, el preferând societatea doamnelor căci, deși o frecventa pe contesă, nu s-a sfiit să scrie pamflete usturătoare la adresa guvernatorului.

Într-o scrisoare din decembrie 1825, Vladimir îi scria Elenei, din Petersburg, deplângând moartea țarului Alexandru ce se stinsese la Taganrog, care „[...] a fost cel care a făcut să renască o umbră de speranță pentru viitorul meu,

---

¹⁵ S. A. Sapojnikov, *op. cit.*, pp. 5-6.

¹⁶ *Ibidem.*, p. 6

¹⁷ A. N. I. C., *loc. cit.*, d. 4, f. 1.

¹⁸ M. D. Sturdza, *op. cit.*, p. 553.

*speranță care era pe punctul de a-și lua zborul.[...] Zenaida este la Belo-Tzarkof, cu contesa Voronțov și n-o să revină decât peste o lună*¹⁹.

Ea s-a căsătorit cu un francez, N. de Pret, din Marsilia și a avut cel puțin doi copii, Louis și Marie. În jurnalul de călătorie al fratelui ei, unul din cele mai amuzante și înduioșătoare momente îi este dedicat Zenaidei și familiei sale.

Mihail Ivanovici (1810-post 1865) a îmbrățișat și el tradiția militară a familiei, din 1831, având și funcția de secretar de gubernie la Cancelaria Vămii din Odessa, unde lucra tatăl său. Va intra apoi în Regimentul 23 de vânători și din 1832, în Regimentul Kirasirskii al prințului Albrecht al Prusiei, fratele țarinei și al regelui Frederik Wilhelm al IV-lea, regiment în care se afla și Alexandr-Ipolit. A avut o viață aventuroasă, pigmentată de momente romantice, de suișuri și prăbușiri. În vara anului 1836 a rănit grav în duel pe un camarad de regiment, care a murit după 18 zile. A avut loc un proces în urma căruia Mihail a fost achitat, dar a fost degradat și i s-a luat titlul de nobil, fiind trimis la un regiment de linie, în Tiflis, apoi în batalionul Cernomorie și la Nijegorodsk. După luptele duse împotriva insurgenților din zonele muntoase, în 1839, pentru merite excepționale și bravură a fost reîncadrat ca locotenent (ceea ce presupune și reînscrisura în cartea nobilimii), în batalionul de geniu Caucaz, rămânând în armată până în 1844. După această dată a intrat în serviciul civil, mutându-se la Feodosia unde va rămâne până în 1864 când și-a încetat activitatea, cu titlul de consilier de curte. După un an a cerut să se reîncadreze în armată, dar s-a considerat că este prea în vârstă pentru serviciu militar. Pasionat și el de arheologie a fost membru corespondent al Societății de Istorie și Arheologie din Odessa.

A fost căsătorit cu o frumoasă grecoaică, fiica lui Pavel Mavromihali, Ecaterina Pavlova, din Crimeia. Se spunea despre ea că mai fusese căsătorită, de foarte tânără, cu un militar mai în vârstă, amiralul Iusupov. Potrivit legendei familiei, ar fi fost răpită de Mihail Ivanovici Blaremburg, cu care s-a și căsătorit.

În anul 1840 a venit să-i viziteze, la Tiflis, în timpul unui concediu, vărul lui Mihail, Ivan Feodorovici, considerat de ruși ca fiind una dintre marile personalități ruse din secolul al XIX-lea. Ivan Feodorovici Blaremburg avea 40 de ani și era necăsătorit, îndeplinind până atunci o serie de misiuni importante, datorate înaltei lui pregătiri inginerești, competenței și seriozității. El construisese podul Bolșoi Koniussenai de peste Moika, la Petersburg, participase la războiul ruso-turc din 1828-1829, în urma căruia i s-au acordat ordinele „Cea mai înaltă Bunăvoință” și „Sf. Anna” clasa a 3-a, luptase contra cecenilor în Caucazul de Nord, primind „Sf. Vladimir” clasa a IV-a cu baretă și spadă de aur, cu însemnul „Pentru vitejie”, apoi fusese încadrat în Statul Major. Aici primise misiunea să cartografieze toată zona Caucazului. În 1837 primise o însărcinare deosebit de importantă în Persia, fiind consilierul militar al armatei persane, în confruntarea cu armata engleză, pentru păstrarea orașului Herat, cheia drumului spre India. În Persia i s-a conferit „Ordinul

¹⁹ A. N. I. C. , *loc. cit.*, d. 1, f. 1.

Leul și Soarele” cu diamante, iar țarul i-a dăruit un inel cu diamante²⁰, semn al unei aprecieri de excepție. Era deci un om matur, încărcat de onoruri și de responsabilități.

Vizita la verii săi l-a adus pe Ivan Feodorovici în atmosfera unui menaj aureolat de un trecut romantic, animat de o tânără soție deosebit de frumoasă, inteligentă, cu gusturi precise și maniere directe. Rezultatul a fost că tomnatecul ofițer s-a îndrăgostit ca un adolescent. Cum vizitele lui deveniseră cam dese, iar temperamentul vărului său era cunoscut, Ecaterina Pavlovna, temându-se de un nou duel, l-a abordat fățiș, sfătuindu-l să meargă în Crimeia, unde mai avea o soră la fel de frumoasă și să-i ceară mamei lor, mâna tinerei domnișoare Elena Pavlovna Mavromihali.

Ceea ce, pocăitul amoretz a și făcut, devenind peste puțin timp soțul Elenei: „O fată de statură mijlocie, cu niște ochi negri minunați, un ten proaspăt, cu un păr diafan negru-castaniu. Vioaie, cu un caracter dinamic, parcă era creată să stârmească pasiuni (și) avea numai 24 de ani”²¹. Astfel o descrie soțul ei, mai târziu, cele două surori devenind, prin soți și verișoare, iar soții lor, din veri și cumnați!

Vladimir, într-o scrisoare către sora sa Elena, comenta întâmplarea cu ironia obișnuită: „Vestea căsătoriei vărului este destul de ieșită din comun. S-ar părea că moșnegelul era zăpăcit bine de demonul paternității. Dacă și-a găsit o soție ca și Mihail, care îl venerează, cred că, cu cele 8000 de ruble pe an care i-au revenit după partaj și tabăra [cantonamentul] în Siberia, va putea să se descurce, cât de cât, în cazna acestui rol, din comedia universală care se numește viață”²².

Cât despre frumoasa Ecaterina Pavlovna, ea a rămas alături de Mihail până în 1855, când a plecat pe front la Sevastopol, ca infirmieră în Răboiul Crimeii. După război se pare că și-a părăsit soțul, plecând să trăiască în patria strămoșilor paterni, în Grecia, unde a murit în localitatea Afini, după anul 1856²³.

Vladimir Ivanovici s-a născut în anul 1806 la Odessa. Ca și ceilalți bărbați din familie s-a orientat spre cariera militară. A avut o educație foarte îngrijită și temeinică, începându-și cariera în „Kadețkii Korp” și a studiat apoi la Petersburg ingineria militară. În baza informațiilor sale, Sapojnikov îl arată a fi fost „inginer, arhitect, arheolog”²⁴. A fost arheolog amator, căpătând pasiunea pentru arheologie din copilărie, sub înrăurirea tatălui său. Venit în Țara Românească, l-a secondat pe cumnatul lui, banul Mihail Ghika, în săpăturile făcute în Oltenia, în 1836-1837. Au descoperit un sarcofag de piatră și un cuptor de cărămizi la Caracal, iar la Slăveni-Romanați un sanctuar subteran al zeului Mithra²⁵. Rezultatele săpăturilor sunt descrise pe scurt în foarte utila sa lucrare *Annuaire de la Principauté de Valachie*, apărută în 1842 la București.

²⁰ S. A. Sapojnikov, *op. cit.*, cap. 3, p. 15-20.

²¹ Este un fragment din memoriile lui Ivan Feodorovici Blaremborg, publicate la Moscova în 1978, citat în lucrarea lui S. A. Sapojnikov; această ediție este prescurtată, originalul memoriilor fiind publicat la Berlin între 1872-1875, în limba germană.

²² A. N. I. C., d. 65, f. 1.

²³ S. A. Sapojnicov, *op. cit.*, p. 6

²⁴ *Ibidem*, p.7.

²⁵ “Curierul Românesc”, 1836, p. 191 și 1837, pp. 181-184.

La 19 ani încă studia, după cum reiese dintr-o scrisoare adresată Elenei, în 1825: „*Ce-aș fi devenit fără examenul care-a avut loc acum trei zile [în 12 decembrie] și pe care l-am trecut peste ce mă așteptam? [...] Zelul cu care m-am pregătit studiind mai mult de o lună, mi-a servit pentru a-mi recuceri stima șefilor mei, pe care o împréjurare supărătoare, dar necesară, mă făcuse s-o pierd, în ochii lor*²⁶. Probabil o șotie de adolescent ce ținea de o „chestiune de onoare”, care însă, dat fiind locul în care studia, fusese judecată mai aspru de superiorii lui, ofițeri, care-și pregăteau studenții într-o disciplină severă.

În aceeași scrisoare îi descrie atmosfera ce domnea în St. Petersburg după moartea țarului Alexandru I, petrecută la 19 noiembrie la Taganrog, în împrejurări neobișnuite (care-au dat naștere la legenda supraviețuirii sale). „[...] *când i s-a deschis craniul s-a găsit cam o jumătate de pahar de apă, care a fost cauza morții sale premature. [...] Papa [...] este în grațiile Marelui Duce Nicolae și cred că urcarea pe tron a Altei Sale nu va duce decât la creșterea bunăvoinței față de el*”. Marele Duce Constantin care urma să devină țar, potrivit succesiunii firești, refuzase tronul.

După terminarea studiilor a fost trimis la Statul major și s-a aflat între ofițerii care au participat la războiul ruso-turc încheiat prin pacea de la Adrianopol. A venit în Valahia spre sfârșitul războiului. Un autoportret al său îl înfățișează îmbrăcat în uiforma rusească și purtând cele două ordine rusești „Sf Ana” și „Sf. Vladimir” precum și ordinul „Nissan Iftihar”, ceea ce ne face să credem că portretul este realizat după 1837, când a primit ordinul turcesc, după ce-l însoțise pe Prințul Alexanru Ghika la Silistra, la întâlnirea cu sultanul. Are o ținută remarcabilă, trăsături frumoase și privirea în acord cu zâmbetul, ușor ironică (Pl. I).

În jurul anului 1830 s-a căsătorit cu Pulheria Ghika (Pl. II) sora spătarului Alexandru D. Ghika, devenit Domn al Valahiei în 1834. După 1830 fusese admis în armata română, proaspăt înființată și instruită de ofițeri ruși, cu gradul de colonel, iar după urcarea pe tron a cumnatului său va fi aghiotant domnesc. Între 1836-1840 i se nasc cei patru copii: Alexandrina, botezată de Domn, în 1836, în 1837, Nicolae, în 1838, Constantin și în 1840, Alexandru-Sașa, mezinul.

Prea multe date despre biografia sa nu s-au păstrat, dar ele pot fi completate de informațiile cuprinse în corespondența cu rudele din Rusia, cu soția sau cu Domnul țării, corespondență din care însă lipsesc destule segmente care ne-ar fi permis să reconstituim în totalitate parcursul vieții sale. Au mai rămas câteva fragmente din însemnările lui din timpul călătoriei la Silistra, din 1837, a Domnilor celor două Principate, pentru a-l saluta pe sultanul Mahmud al II-lea, aflat în inspecție la cetățile dunărene²⁷. Sperăm că se vor mai descoperi, poate în arhive personale, scrisori sau mărturii căci, ar fi păcat ca studioșii primei jumătăți a veacului al XIX-lea să fie lipsiți de observațiile lui atente, uneori amar-ironice, dar pline de sevă și de informații, așa cum se va constata după parcurgerea fragmentului de jurnal italian.

²⁶ A. N. I. C., *loc. cit.*, d. 1, f. 1.

²⁷ Vl. Ghika, *Spicuiri istorice*, seria I-a, Iași 1936, pp. 53-57; vezi și *Annuaire de la Principauté de Valachie*, Bucarest, 1842, pp. 172 și 187 – pentru identificarea ordinelor.

Relațiile cu domnescul său cumnat au fost fluctuante. Deși firea lui Alexandru Vodă era blândă și înclinată spre conciliere, din scrisori, deducem la Vladimir un caracter destul de dificil, foarte sensibil la orice nedreptate oricât de neînsemnată, care-l consuma zile întregi dar, în același timp, mândru și foarte conștient de calitățile și chiar de defectele sale. Avea un pronunțat simț al familiei, mediul lui preferat, mereu preocupat de bunăstarea sufletească și materială a tuturor: soție, copii, surori, rude și prieteni.

Își luase un „concediu temporar” spre vara lui 1834 căci, în iulie, cumnatul său, hatmanul Constantin, îl anunța că i s-au păstrat funcțiile și-l sfătuia „[...] să vă ocupați de câte ceva din executarea (însărcinărilor) care v-au fost încredințate. [...] mă grăbesc să vă anunț, frate, că din dispozițiile Alteței Sale, ne vom schimba locuința. Eu trec în locuința pe care a ocupat-o Alteța Sa și dumneata o vei lua pe cea în care locuiam înainte, dispensată de chirie, până în 23 aprilie 1835”²⁸. Ni s-a păstrat un desen al salonului casei sale, unde el apare în plan secund, în cadrul ușii, centrul salonului fiind ocupat de alți membri ai familiei și prieteni (Pl. III).

Alexandru D. Ghika va începe lucrările de adaptare a „Casei Statului”, fosta casă Golescu, la funcția de palat domnesc, pe temeiul ofisului 296 / 1838, cheltuind mai mult de 312 586 de lei²⁹.

Cumnatul Constantin era probabil mesagerul Principelui Alexandru, respectat de toți frații ca „șef al familiei,” răspunzând astfel unei patetice scrisori a lui Vladimir, din care deducem că relațiile lor se răciseră. Alexandru era și șeful lui direct, deci s-ar putea ca motivul supărării să fie legat de atribuțiile sale și, de ce nu, de intrigile permanente ale „Curții”, care nu vedea cu ochi buni intrarea unui rus în familia proaspătului Domn (fusesse numit la 1 aprilie), având și grad mare în armată și, ca aghiotant, fiind în permanență în preajma lui. Vladimir îl anunța că destinația sa este Rusia, unde va pleca cu cneazul Menșikov, rămânând încă puține zile în țară, căci era în concediu, la Breaza (moșia Ghiculeștilor), pentru refacerea sănătății „demolate”, în urma schimbării planurilor de viitor. Această schimbare, scria el, îl îndepărta de „[...] o țară pe care mă obișnuisem să o consider a doua patrie. [...] n-am intenția să Vă cer vreo favoare (materială), eu fac apel la sentimentele Voastre cerându-Vă un bun care-mi aparține și de care împrejurările m-au îndepărtat pe nedrept. Cer prietenia Voastră și afecțiunea Voastră dintâi, de departe și de aproape”³⁰. Îi explica viitorului Domn că numai lipsa de franchise îi îndepărtase, din cauză că nu avusese puterea să-i dea explicațiile cuvenite, fiind bolnav trupește și sufletește, „de prea multe nenorociri” și intrigi.

În urma explicațiilor avute, cei doi s-au împăcat deplin, mai târziu Alexandru vodă arătând mare grijă pentru bunăstarea familiei colonelului, căruia i-a încredințat numeroase îndatoriri pe linie de stat.

---

²⁸ A. N. I. C., *loc. cit.*, d. 7, p.1.

²⁹ Vl. Ghika, *op. cit.*, p. 163.

³⁰ A. N. I. C., *loc. cit.*, d. 8, f. 2.

După urcarea pe tron a cumnatului său, Vladimir s-a zbatut mult pentru ca cele două surori rămase la Odessa să vină sub acoperișul lui. În iunie 1835 îi scria Elenei, întoarsă din vizita la fratele lor Ipolit Ivanovici, care locuia la Kiev, să se pronunțe în privința viitorului lor. Înțelegea că, pentru aceasta i-ar fi trebuit, ca și la Kiev, un echivalent de sejour în Spania (unde locuia Natalia) și Valahia. De aceea considera că este mai înțelept ca el, celălalt frate, Ipolit și sora Natalia să facă o descriere a locului unde trăiesc, pentru a le ajuta să se decidă.

Cu acest prilej, Vladimir îi face Elenei „[...] o dare de seamă a vieții mele domestice, sociale și politice din Valahia. [...] Eu m-am căsătorit din dragoste. Am căutat mereu să-mi aduc aspirațiile preferate, în sânul căminului. Prefer viața privată reculeasă, neliniștilor din sfera nesigură a societății; asta ține de marea sinceritate a caracterului meu, poate și a temperamentului meu sanguin și ușor iritabil, care nu știe niciodată să simtă nimic ușor (moderat). [...] Soția mea (este) bănuitoare și credulă, ca toate femeile care cunosc posibilitățile dintr-o țară fără principii (dar), nu este mai puțin o ființă sensibilă și generoasă, cea mai capabilă dintre noi să se identifice cu un suflet onest și să se asocieze unei acțiuni benefice, din receptivitate și nu din ostentație. Ea își iubește copiii³¹ și-mi este profund atașată. Numai că modul de-a arăta această dragoste maternă și conjugală devine, uneori, punctul nostru de contrazicere; asta ține de diferența de vârstă dintre noi, de experiență³², de patrie și, mai ales, de educație. Menajul nostru trăiește simplu, nu fără a fi uneori dezordonat, căci nici unul din noi nu este capabil să-l conducă convenabil, în ciuda celor mai bune intenții ale noastre. De altfel, exigențele noii noastre poziții, față de restul familiei și chiar față de restul societății, nu ne permit de loc să speculăm asupra mijloacelor, destul de rezonabile, pe care le avem amândoi pentru trai; ne mișcăm la remorca unei civilizații cam rău înțelese, cu o evoluție dezordonată, a unui lux de imitație frivolă și insașiabilă. Noua...[lipsă în text, „demnitate”?] unui membru al familiei, punând limite destul de...[lipsă, „stricte”?] pentru vechea confraternitate reciprocă, divizează astfel interesele comune, fiecare din noi cu ai săi formează un clan aparte, cu modul său special de-a gândi și de a trăi. Astfel fiecare, independent unul de celălalt, „își spală rufele în familie”, mai bine sau mai rău.

In afară de Prințul Alexandru, șeful statului și al familiei, om de o bunătate și o sensibilitate rară, dar, hélas, din nenorocire pentru toți, cu un caracter slab, lent și schimbător, familia este compusă din încă doi alți frați: Mihail, acum ministru de Interne, (și) celălalt, Constantin, mare Spătar sau șef al trupelor țării, ambii oameni buni în fond, dacă n-ar fi însurați ! [...] trăim în bună armonie. Este supărător totuși că nu putem spune același lucru despre dragele noastre jumătăți! [...]

S-ar zice că, la București, nu există societate [în sensul de „anturaj”]. Plimbarea zilnică de după masă reunește, pe laturi diferite, lume de toate felurile ce se plimbă pe malul unui iaz urât, de-a lungul unei alei fără copaci și fără umbră.[era

³¹ Este vorba de copiii din prima căsătorie a Pulheriei Ghika, cu colonelul Mavros.

³² Pulheria era cu 6 ani mai mare, fiind născută în anul 1800.

viitoare Șosea Kiselef. *Opera germană, acum suspendată pentru recrutarea noii trupe, a fost excelentă în iarna asta; [ea] este al doilea punct de reuniune socială;[și] este caracteristică prin aceea că seamănă, pentru moment, cu o sală de clasă: [spectatorii] stau așezați, amestecați, pe bănci, bărbați și femei, scena (este) goală, arătând lucrurile pe față și fără cea mai mică iluzie teatrală [fără decoruri].*

În afară de aceste două runde de „rendez-vous”-uri, comune tuturor categoriilor și, câteodată, câteva baluri sau reuniuni publice extraordinare, fără farmec și anturaj, lumea noastră se dezlănțuie în coterii angajate de iureșul intrigii. [...] însă, indiferent de ceea ce spun domnii detractori ai Valahiei există mai multe resurse decât gândești, pentru ca un suflet bine intenționat să poată duce o existență onestă, chiar și la București”³³.

În același an 1836, convinse, Elena și Eliza Blaremburg se vor instala în București și, în octombrie, Vladimir pleacă la Odessa pentru a lichida bunurile lor, „*de la Orlianski și căsuța din Kerson*”, cu sprijinul contelui Voronțov. Între timp, cunoscând cabalele bucureștene o sfătuiește pe Elena, care se spune că era foarte frumoasă: „*[...] să ieși cât mai puțin posibil în evidență, atât fizic, cât și moral, dar (fii) în același timp cu destul tact pentru a nu răni nici un amor propriu printr-o respingere prea bruscă a avansurilor din toate părțile, al căror obiect ești. Încearcă [...] să-i faci să creadă, pe toți grăbiții, de orice fel și de orice natură ar fi, că nu faci decât să le urmezi sfaturile și că nu ai nimic mai plăcut de făcut, decât să urmezi părerile lor, mai ales despre ei înșiși. În rest, nimic nu te împiedică să judeci cu capul tău, dar finețea este să nu lași să se vadă. Nu se iartă.* [loc gol în text, probabil, „sinceritatea”³⁴”.

Vladimir învățase bine lecția societății bucureștene și căuta să-și ferească surorile. În lipsa lui începuseră seratele, așa cum îi scria un prieten din București, Mustakidis; noul agent al Rusiei, Rückman, tocmai dăduse un bal strălucitor unde, credea el, toate cucoanele care-și dăduseră mare osteneală cu toaletele ar fi dorit să-l cucerească pe „strălucitorul oaspete”³⁵. (în realitate cam trecut, foc de urât și foarte prost crescut, după cum spun mărturiile contemporanilor).

Între timp, în familia sa încep să apară probleme financiare și în cursul anilor 1837-1838 Vladimir încearcă să lichideze niște moșii din Basarabia unde, cu ajutorul contelui Voronțov, obținuse rezolvări favorabile. Dorea să mai lichideze „*un pământ pe care nu putem nici să-l îngrijim, nici să-l controlăm și, ce este mai urgent, să ne debarasăm de datoriile principale*”³⁶, care se ridicau la suma de opt mii de ducați ³⁷. Suma era foarte mare dacă luăm în considerație că tot el îi scria Pulheriei despre căsătoria fiului prințesei Bagration ³⁸, ce urma să ia de soție o d-ră

³³ A. N. I. C., *loc. cit.*, d. 15, f. 2.

³⁴ *Ibidem*, d. 18, f.1.

³⁵ I. C. Filitti, *Domniile române sub Regulamentul Organic, 1834-1848*, București, 1915, p. 36; vezi și R. Rosetti, *Acțiunea politicii rusești în țările române povestită de organele oficiale franceze*, București, 2000, p. 84-86.

³⁶ A. N. I. C., *loc. cit.*, d. 66, f.1.

³⁷ În 1838 un ducat = 3, 45 g de aur cu puritate de 986 ‰, deci echivalentul a cca. 27, 600 kg aur pur!

³⁸ Era vorba de Zoe Văcărescu, fiica lui Constantin “Orbul”, cel care se stabilise în Rusia, fiu al lui Radu Văcărescu, marele vornic al Țării de Jos.

Martinov din Petersburg „foarte drăguță, foarte bună și foarte bogată: 40000 ducați dotă și o casă montată, la Petersburg”³⁹.

Nici anul următor nu-i aduce liniștea, în privința datoriilor. În vara lui 1839 scria Pulheriei și surorilor, aflate cu cei doi copii la Telega, făcându-le „cronica” evenimentelor mondene din București. Le descrie petrecerea de la Pantelimon unde-l însoțise pe Prinț și pe Constantin, care nu fusese strălucită, „chiar dacă mulțimea vizitatorilor veniți în caroutza a fost considerabilă. [...] S-a dansat cu toate soțiile, fetele, verișoarele și nepoatele medicilor și spițerilor Capitalei și împrejurimilor”. Amintindu-i că avuseseră un an greu și că datoriile se ridicau la 60 000 de piaștri, o îndeamnă să-l convingă pe Prinț să-i ajute să și le plătească⁴⁰. Între timp el se ocupa și de supravegherea lucrărilor de renovare a casei. Desigur nu își neglija obligațiile de servicii; „[...] mâine avem un serviciu divin la Mitropolie, felicitări la Mihail, dineu militar la Constantin și iluminatie pe toate străzile. Am uitat cele trei baluri populare”⁴¹, scrisoarea fiind nedată presupunem era ziua Prințului, 1 mai sau Sf. Alexandru, la 30 august.

În anul 1840 problemele financiare nu se rezolvă. După renovarea casei, care, după descrierile lui Vladimir, devenise o reședință somptuoasă, unde candelabrele, pianul și stofa pentru mobile venea de la Breslau, oglinzile aveau rame „de toată frumusețea”, iar mobilele fuseseră și ele comandate în străinătate, datoriile se măriseră. Vladimir îi scria Elenei, care plecase la Kiev, la Ipolit, căruia îi murise soția, lăsându-l cu cinci copii: „[...] să nu te gândești serios să te întorci la București, decât în cel mai rău caz. [...] acesta (este) un sfat de prieten și de frate, la care n-aș avea de adăugat decât dorința de a-l vedea pe Ipolit însuși exprimându-și dorința de a nu te lăsa să pleci și de-a te păstra lângă el pentru desfătarea lui morală și pentru binele copiilor lui, până la o nouă ordine a lucrurilor în familia sa. [...] Mobilele salonului au ajuns, ori eu sunt curățat de bani și într-o situație imposibilă cu datoriile, pe care nu le voi putea plăti, cu toate că sunt decis să pun casa gaj și să iau ceva bani pe ea. Prințul n-are nici el un ban și cred că va trage mâța de coadă încă minimum șase luni. Toate astea nu sunt încurajatoare în mijlocul celor 1001 de intrigi politice, ale noastre, toate ruinătoare”⁴².

Dincolo de săcăielile financiare, care limitau deplasările tuturor membrilor familiei, anul 1840 îi aduce lui Vladimir alte neplăceri. Într-o scrisoare nedată dar care după indiciile date de autor, deducem că este expediată Elenei în primăvara lui 1840 („într-un morman de lipsuri și nedreptăți, de zece ani sunt incapabil să mă regăsesc”), el o dojenește pe sora mai mare că nu și-a găsit încă un drum al ei. Îi reproșează că n-a acceptat propunerea lui Ipolit de a rămâne la el considerând că ar fi fost un act de caritate să-i ajute copiii, ca o mamă și să ducă acolo o existență independentă.

³⁹ A. N. I. C., *loc cit*, d. 61, f. 1.

⁴⁰ *Ibidem*, d. 62, f. 1; în 1839 un piastru avea valoare mică, din cauza argintului de proastă calitate, astfel că 100 de piaștri echivalau cu cantitatea de 2, 60 g de aur, suma datoriei fiind echivalentă cu 12,5 kg de aur.

⁴¹ A. N. I. C., *loc cit*, d. 60, f. 1.

⁴² *Ibidem*, d. 72, f. 2.

O întreabă, retoric, ce fac ele de fapt în Valahia și ce le reține aici, datoria sau plăcerea. În primul caz numai el ar putea aprecia dacă au vreo datorie, iar în al doilea, nu-ar trebui să se plângă ! Probabil Vladimir primise reproșuri voalate de la surori și era nemulțumit că, după trei ani, trăind la Curte și având o rentă moștenită, la care și Prințul mai contribuia cu bunăvoință, ele nu-și găsiseră partide pe măsură.

Așa se înțelege din restul scrisorii, în care fratele își dojenește sora mai mare pentru că încuraja un mariaj total nepotrivit al Elizei, cu un oarecare „domn **Br.**”. După opinia lui, acesta n-avea nici o calitate, adică „*noblețea numelui, familie stimată, poziție în societate, avere sau calități de inimă și spirit, care să-i asigure o independență sigură și solidă*”, care să-l facă „o partidă” potrivită pentru sora lor. Pretendentul neposedând decât „*hainele de duminică și suspinele de fiecare zi*”, nu dăduse „*[...] nici o dovadă solidă a vreunei calități personale sau a vreunui accesoriu care să pună în valoare incompatibilitățile care-i sunt proprii și care-l fac în ochii mei cu totul vulgar. [...] Dezaprob, blamez, disprețuiesc conduita, tactica și învârtelile D-lui **Br** de a-și asigura prin sora mea o soție, o avere și o carieră. I-aș dori să învețe să trăiască, să se cunoască și, înainte de toate să fie ceva mai umil (modest), iar sorei mele să se stimeze mai mult și să-l uite*”⁴³. Până la ivirea unei partide potrivite, o îndemna pe Eliza să „clocească” liniștită sub acoperișul fratern, unde găseau amândouă dragoste și îndrumări corecte, fără lingușiri sau supraevaluări ale meritelor lor, el nedorind să încurajeze acțiuni rău conduse.

Neplăcerile nu s-au oprit aici. Descoperindu-se „complotul” lui Mitică Filipescu, conjurații au fost arestați. Vladimir se pare că avusese legături cu conjurații, probabil „sociale”, căci ar fi absurd să credem că s-ar fi ridicat contra cumnatului său și mai ales contra influenței rusești. Domnitorul însă a considerat că se aliase cu „opoziția”, tocmai când situația lui era nesigură și acțiunile lui reprobate atât de „Puterea Suzerană”, cât și de „Puterea Protectoare”. Din acest motiv Vladimir s-a ales cu eticheta de „conspirator,” ceea ce i-a provocat o depresie și agravarea maladiei de ficat de care suferea de mai mulți ani, devenind, în ochii societății valahe gata oricând să dea calificative și... „alienat”.

Adânc îndurerat de pierderea încrederii Principelui și necăjit de „etichetele” cu care era gratulat, Vladimir se izolează, plecând la Freivalden, în clinica celebrului medic Priessnitz. De aici scrie mai multe scrisori lui Alexandru Vodă, explicându-se, scrisori la care Principele i-a răspuns, realizând probabil că nu era atât de vinovat și că avea nevoie de sprijin moral. Vladimir îi arăta că scrisorile lui i-au dat punctul de sprijin care-i lipsea, mărturisindu-i că numai necazurile, nenorocirile repetate și grijile materiale îl aduseseră în această stare. „*[...] Trebuie să o preven pe Alteța Voastră că, peste tot pe unde am trecut, de la București la Graffenburg, chiar și aici, am fost precedat de reputația de alienat și urmărit de aceea de francmason*”⁴⁴, de agent de

---

⁴³ *Ibidem*, d. 64, f. 2v.

⁴⁴ Influența ideilor liberale franceze este evidentă, Filipescu asimilându-le din perioada studiilor în Franța; modul de organizare și legăturile dintre conjurați se făceau după modelul Lojilor masonice, de aici eticheta complotiștilor, evident influențați și de ideile lui I. Câmpineanu și de scrierile lui

propagandă, iar eu nu sunt nimic din toate astea, nici susceptibil să devin vreodată așa ceva căci, pasiunea, interesul și înțelegerea pentru așa ceva îmi lipsesc. [...] În aceste încercări, sentimentul care iese la suprafață va fi, la mine, cel al devotamentului pentru adevăratul interes al Alteței Voastre, [...] interes pe care niciodată nu l-am putut separa de adevărata și raționala înțelegere a nevoilor țării al căror destin îl conduceți, spre civilizația lentă și progresivă (și) al cărei principiu este ordinea, munca și oamenii de suflet.” Își recunoaște defectele; caracterul susceptibil, temperamentul iritabil” și explică astfel de ce s-a izolat, dar atitudinea lui n-a fost înțeleasă, societatea considerându-l extravagant. „M-am oferit mereu să fiu partizantul plin de sinceritate al civilizației materiale și morale a Valahiei, așa cum îmi dictează conștiința și așa cum o cer resursele de bine ce se află în inteligența națiunii”. El se pune la dispoziția Principelui aducând ca zălog de fidelitate ceea ce avea mai scump: „cele două surori, pe soția și copiii mei, neașteptând sprijin decât de la Voi. [...] Alteța Voastră va judeca mai bine decât mine dacă este oportun să mă întorc imediat în Valahia, (dacă) ar trebui să petrec iarna la București, la Viena sau în Italia”⁴⁵.

În același timp, încearcă să-și susțină de la distanță soția și surorile. Pe Elena, prietena dintotdeauna, o mustră că nu s-a bucurat de voiajul de întoarcere (îl însoțise la clinică) și nu i-a oferit o descriere amănunțită a traversării Dunării. O mai mustră pentru că, în ciuda faptului că sunt amândouă nemulțumite de situația lor nu iau nici o hotărâre privind viitorul: „[...] văd că nici dumneata, nici sora mea nu aveți încă conștiința hotărârii față de voi înșivă și păreți a fi preocupate numai de continuarea incoerentului provizorat de patru ani, în Valahia, dar care vă apasă. De aici, la hotărârea spontană de a nu mai părăsi buna Valahie este toată distanța unei contradicții [...], trăiți din impresii, puțin vă pasă cât și cum trăiți”. Le atrage atenția că această stare de lucruri le face să se demoralizeze și n-or să le rămână decât lacrimile și dezamăgirea⁴⁶.

Față de soția sa își deschide inima încercând să-i explice starea în care se afla și ne dăm seama că trăise în toți acești ani încercând să se obișnuiască cu o țară și o societate care abia se îndrepta spre civilizația de tip occidental, civilizație pe care el o lăsase la Odessa și Petersburg: Și trebuie să recunoaștem că nu-i era ușor, ca rus și cumnat al domnului în același timp, să mențină un echilibru satisfăcător pentru toți, mai ales în viesparul intrigilor bucureștene: „[...] Cum am putut supraviețui la 10 ani de existență plină de lipsuri, de necazuri și de nenorociri, având cele mai bune intenții pentru tot ce înseamnă bine, copleșit de ideea de a-l face și în viața privată, și în cea publică [...], dar neauzind decât răutăți ieșind din toate gurile și numai tulburări [...], negăsind decât bruscări, tăcere, disimulare și rea credință. Cum am putut supraviețui, fără avocat, sfătuitor, busolă, care să mă conducă printr-o țară

Colson și Vaillant. Domnul a fost supărat mai ales de atacurile îndreptate contra protectoratului rusesc, care-l puneau într-o situație neplăcută tocmai în momentele grele ale disputelor în jurul «articolului adițional».

⁴⁵ A. N. I. C., *loc. cit.*, d. 46, f. 2.

⁴⁶ *Ibidem*, d. 48, f. 2.

mereu nouă pentru mine, căci nu i-am putut înțelege moravurile, obișnuințele, așa cum n-am putut seziza geniul special, inteligența caracteristică a locuitorilor săi (și) dintre care trebuie totuși să fac parte, împins de însăși fatalitatea care m-a condus aici, înșelat de iluzia care i-a rătăcit pe atâția alții. Iluzie care ar fi putut să dea inteligențelor europene cu calități civilizatoare, dacă nu dreptate, măcar o răsplată echitabilă, într-un ținut uitat, semi-oriental, într-o țară în curs de renaștere sau regenerare, unde totul a încetat să mai fie barbar, ca în trecut, unde totul ar fi trebuit să îmbrățișeze reformele noi, ideile europene. Care persoană de bună credință ar putea să se înșele până într-atât [...]...[filă deteriorată] Dacă ai câteva date favorabile pentru a rectifica severitatea judecăților mele și greșelilor, pe care prea multe decepții și lipsuri le-au adus, este rându-l tău să mă înveți secretul acestui destin mai bun. [...] Dragostea pentru copiii noștri, atât de puternică de ambele părți, trebuie să ne servească drept compensație salvatoare, pentru a uita de lipsurile fără număr care ne apasă, iar dumneata ești cea mai fericită dintre noi pentru că ai bucuria de a-i avea aproape”⁴⁷. Din text reiese că era adeptul noilor reforme și a ideilor europene, idei preconizate de gruparea lui Mică Filipescu, poate le și dezbătuseră împreună, dar e puțin probabil să fi știut de „complot”.

Desigur, încurcăturile materiale erau greu de suportat și se pare că fuseseră nevoiți să renunțe la casa pe care o renovase și înfrumusețase cu câțiva ani înainte. Într-una din scrisorile adresate Elenei făcea aluzie la noua casă în care trebuiau să se mute, pe culoarul căreia trebuia pusă „una din vechile noastre sobe de fier”.

Era îngrijorat și de soarta Nateliei, văduvă cu mai multe fiice, nefiind de acord cu sugestia Elenei de a o aduce și pe ea la București, mai ales în situația în care se afla: „Nu împărtășesc sfaturile pe care le dai Nataliei. Uiți că este ființa cea mai desăvârșită [...] Ar însemna s-o dai pradă, pe ea și pe fiicele ei, dezgustului amar, decepțiilor, încercărilor cărora nici voi înșivă nu v-ați permis niciodată să le abordați toate nuanțele, așa cum le oferă societatea noastră de la București, fără încetare. Sora mea și-a crescut fiicele pentru a face din ele bune și stimabile mame, fidele și onorabile soții. [...] Oare Bucureștiul este terenul (potrivit) pentru a face o aplicație practică a acestor frumoase teorii de viață, fie și apărute de ocrotirea maternă exemplară?”⁴⁸.

După cura îndelungată Vladimir s-a refăcut și, după un scurt sejur la Viena, în septembrie 1841⁴⁹ a revenit în țară, împreună cu sora sa Eliza care-l însoțise în călătoria de întoarcere. Scriind unui prieten căruia îi făcuse un comision la Viena, privea cu destulă neîncredere în viitor „Curtea, atât de puțin numeroasă cât este, e un loc pe care-l abordez mereu cu spaimă. Ți-am spus adesea că nu eram născut pentru măriri.” Dar gândul că-și va revedea curând familia îl bucură și, în bilețelul prin care-i anunță Pulheriei sosirea, strecoară fiicei sale Alexandrina (care avea atunci cinci ani), o „skrissore de la papa”⁵⁰.

⁴⁷ *Ibidem*, d. 49, f. 2v.

⁴⁸ *Ibidem*, d. 57, f. 1.

⁴⁹ *Ibidem*, d. 55, f. 1.

⁵⁰ *Ibidem*, d. 59, f. 1.

După cum se știe, 1842 a fost ultimul an al domniei cumnatului său. A fost un an foarte greu pentru el și întreaga familie. Prințul a căutat să fie cât mai maleabil față de pretențiile rusești, dar încercând să păstreze ordinea în țară. Revoltele bulgarilor provocate de agenții ruși la Brăila, în februarie, au fost începutul sfârșitului. Reușind să înăbușe revolta prin acțiunea fermă a armatei și coordonarea acțiunii de către fratele său, banul Mihail, Alexandru Vodă și-a atras aprecierile Porții și dizgrația Rusiei. Țarul trimite în țară un comisar extraordinar, pe generalul „*Duhamel, (care) nu și-a făcut [...] reputația că îndulcește prin maniera și formele sale, misiunea [...] ce este poate însărcinat să îndeplinească. Se zice că are maniere insolente și truface chiar față de femei [și] a prezentat domnului o listă de miniștri, alcătuită aproape sub dictarea lor*”⁵¹ (a corifeilor opoziției). Domnul, căzut în apatie de când își dăduse seama că nu poate împăca necesitățile cârmuirii cu lupta acerbă care se dădea între cele două puteri, în plan diplomatic și politic, folosind teritoriul românesc, acceptă schimbările.

În iunie 1842, Vladimir o pune la curent pe Elena, plecată la fratele lor Ipolit, la Kiev: „*Aici suntem puțini stimulați de retragerea definitivă a marelui vornic, înlocuit, în așteptare, prin bătrânul Băleanu și în curând prin Știrbey (care se afla la Paris și urma sa-l înlocuiască pe fratele Domnului, banul Mihalache). Mihail se preătește cu adevărat pentru călătoria sa la Dresda și în Italia, luând cu el toată familia [„adunătura” - în text]. D-l Constantin Suțu, înainte Controlor [al Finanțelor], îl înlocuiește pe D-l Cantacuzino [ministru al Afacerilor străine], și el demisionat, și D-l Câmpineanu numit Controlor în locul lui Suțu. Aceste schimbări bruște și așteptarea unui **turc** aducând o sabie de onoare pentru Prinț, după unii, și a unei misiuni de control asemănătoare celei a lui Duhamel, după alții, emoționează spiritele și indivizii la București, până la momentul calmului deplin care, sper, nu va întârzia să urmeze în sfera noastră de activitate roasă de cari, sau mai bine zis, de inactivitate*” (s. a.)⁵².

În octombrie 1842 Rusia obține de la turci firmanul de depunere pentru prințul Alexandru, dovedindu-i cu brutalitate că, idealul „suveranității din mila lui Dumnezeu” în care crezuse cu sinceritate și bună credință, nu era încă posibil pentru români. El părăsește Bucureștiul, stabilindu-se pentru un timp la Viena, cam la jumătatea drumului dintre țara pe tronul căreia mai spera să se întoarcă și Regatul celor două Sicilii unde, la Napoli, se afla contesa van Suchtelen, căreia i-a fost fidel toată viața.

Vladimir rămâne în continuare în funcția de aghiotant al proaspătului ales, Prințului Gh. Bibescu, căruia i-a fost și maestru de ceremonii, căci era în foarte bune relații cu consulul Rusiei, Dașkoff⁵³. Noul Domn trăsesese concluziile necesare, după înlăturarea lui Alexandru Ghika, urmând orbește îndrumările consulului, ca

⁵¹ Hurmuzaki, XVI, doc. DCCXXDI, p. 877.

⁵² A. N. I. C., *loc. cit.*, d. 71, f. 2; Turcul care venea la București era Șekib Effendi, care aducea Prințului un firman foarte măgulitor de la sultan și numeroase *Nissan*-uri, pentru ofițerii care se distinseseră în restabilirea ordinii la Brăila dar, se lăsase cumpărat de opoziție, pentru a face un raport defavorabil lui Alexandru D. Ghika; vezi R. Rosetti, *op. cit.*, p. 99 și 285.

⁵³ *Ibidem*, d. 71, f. 2.

unealtă fidelă a Rusiei. Vladimir a rămas vornic al temnițelor și a făcut parte din Comisia pentru clădirea Teatrului Național (ne amintim de părerea pe care o avea despre modul de desfășurare a spectacolelor, în Capitală!).

În 14 februarie 1843, după ungerea Domnului, a avut loc o primire la palat „[...] pregătit din nou prin îngrijirea lui Blaremburg, cu o cheltuială de 7137 lei vechi. Mobilele erau de mahon; decorațiile saloanelor, executate de tapițerul Haferl, erau când galbene, când roșii, când verzi, când albastre. În sala tronului se deosebiau două vazuri poleite cu catifea și pene de <<strauss>>”⁵⁴. Probabil că Vladimir dăduse frâu liber fanteziei și gustului pentru frumos și somptuos, cu care fusese obișnuit în Rusia. Își făcea datoria și ca vornic al temnițelor, întocmind proiecte pentru amenajarea închisorilor, deși în aceeași calitate a fost aspru muștrat de Domn, din cauza răscoalei în temnița de la Telega.

Situația financiară a familiei lui părea că s-a mai ameliorat. În iunie 1845 Pulheria pleacă la Viena cu cei doi copii mai mari, Alexandrina și Nicolae, pentru tratamentul ei și pentru a începe educația lor. Erau găzduiți de Prințul Alexandru, care se ocupa cu multă atenție de ei, căci, după expresia lui, îi înfrumusețau viața. Prințul era de părere că a sosit momentul ca Nicolae să aibă un perceptor, care să se ocupe serios de educația lui, „[...] la vârsta lui, știi bine, femeile nu impun, ele sunt ca și cloștile, mame adoptive”⁵⁵. Copiii urmau să ia lecții de înot și Vladimir o îndeamnă să nu-l forțeze pe Nicolae, căruia îi era frică, bănuia el, din cauza efectului pe care-l avusese vederea Dunării și a vaporului cu aburi ce-i dusesese la Viena. Acasă avea grijă de ceilalți copii mai mici, Constantin și Sașa. Se ocupa de amenajarea grădinii, fiind necăjit de întârzierea grădinarului vienez care trebuia să sosească cu toți arbuștii și semințele alese de Pulheria, anunțând-o că dăduse grajdurile și remiza, pentru a câștiga spațiu: „Grija pentru băieții mei, adăugată acestor treburi domestice, tracasarile continue ale funcțiilor mele publice, corespondența mea cu Odessa [unde era plecată Eliza, la rude] și Viena, iată cerințe mai mult decât suficiente pentru a-mi duce, fără murmur, existența insipidă, goală și... fierbinte, în timpul acestui anotimp canicular, fără a mă putea îndepărta de București”⁵⁶. Îi dădea vești și despre ce se mai întâmpla în București și în societate. Cum se pare că era prima dată când Pulheria ieșea din țară după plecarea Prințului, o îndemna la 20 iulie: „[...] să fi adus deja la cunoștință, bunului nostru Prinț, încercările supărătoare pe care le-ai suportat la București, după plecarea lui și mă îndoiesc să-ți prevadă unele mai simpatice în iarna asta, mai ales în scumpa noastră Capitală [care este] preocupată numai de apropiatele și noile travestiri [baluri mascate ?] sau întâmplări de societate. Constantin, în frac de opt zile [adică în ținută civilă], așteaptă veștile de la Prinț pentru a veni alături de Alteța Sa. Procedeele nedelicate cu care a fost înconjurată îndepărtarea lui din Miliție, sunt un pronostic puțin încurajator ca să aștepti vreo menajare ulterioară pentru vreun membru al familiei, cu toate că, după proteste și reflexii, un ordin de zi îi

---

⁵⁴ R. Rosetti, *op. cit.*, p. 282.

⁵⁵ A. N. I. C., *loc. cit.*, d. 103, f. 1.

⁵⁶ *Ibidem*, d. 102, f. 1.

acorda mulțumiri și 40.000 de plăști, gratificație. Toate posturile din Divan sunt [...] la dispoziția lui, în cazul în care ar dori să intre în cariera civilă”⁵⁷. Pe de altă parte, Vladimir era iritat de atitudinea pasivă a lui Constantin: „Ca totdeauna, se mocăie, își irosește timpul, este nehotărât și riscă să fie prins aici de foarte apropiata inaugurare a triumfalelor și scandaloaselor solemnități ale soției sale”⁵⁸. Se referea desigur la controversata căsătorie a fostei soții a lui Constantin, Marițica Văcărescu, cu Prințul Gh. Bibescu, care nu căpătase încuviințarea mitropolitului Neofit, căci el nu acceptase divorțul lor. Bibescu a recurs atunci la patriarhul ecumenic și Marițica a obținut divorțul în favoarea sa, la 20 iunie 1845. La 22 august Bibescu și-a anunțat căsătoria cu frumoasa Marițica, ceremoniile desfășurându-se în 9 septembrie, la Focșani, în prezența Domnului Mihail Sturdza și a soției lui. La începutul lunii, Constantin Ghica plecase, în sfârșit, la Viena la fratele său, nefiind în țară în timpul ”scandaloaselor solemnități”⁵⁹.

În iarna lui 1845 familia lui Vladimir era reunită la București și Prințul le scrie pentru a-i informa despre diferitele comisioane încredințate lui. Înțelegem că era vorba despre vinderea unei brățări prețioase, ceea ce ne confirmă alte încercături bănești, mai ales că le cere să nu-i mai facă lui cadouri, știind că asta i-ar împovăra.

Dintr-o scrisoare din primăvara lui 1846, adresată Prințului de fostul său aghiotant Nicolae Goleșcu, împuternicitul afacerilor sale în țară, aflăm că Vladimir era bolnav: „Blaremburg este tot în aceeași stare, când mai bine, când mai rău. Acum este ocupat, vrând să vândă pământul pe care-l are în Moldova; voi face tot posibilul pentru a întârzia acest lucru. Doamna Pulheria începe să se trateze de boala de care-a suferit la Viena, e mai bine acum și sper ca în curând să fie foarte bine. O rog pe Altețea Voastră să binevoiască să-mi spună dacă să-i dau Elizei cei 200 de ducați, are mare nevoie și până acum i-am dat mereu”⁶⁰. În 17 mai 1846 Vladimir pleacă cu Eliza la Giurgiu, spre Viena, pentru a consulta medicii austrieci. „Deie Domnul să ajungă bine sănătos! Din fericire n-a vândut nimic și s-a mulțumit cu banii pe care i-a primit. I s-a dat o gratificație de 500 de galbeni și leașa îi merge, chiar cred că i-au dat-o pe un an înainte”⁶¹. Tot Goleșcu este cel care îi dă Prințului aceste vești.

Temerile lui cu privire la sănătatea lui Vladimir s-au adevărat. Se pare că, spre sfârșitul lunii iunie, pe când se afla la Linz, boala i s-a agravat brusc și a murit în acest oraș, ne mai apucând să ajungă la Viena. Vladimir avea numai 40 de ani.

În 7 iulie 1846, bancherul român I. Popp, care era director la Banca Națională Austriacă și consilier aulic, îi scria Pulheriei, de la Viena, înștiințând-o de scrisoarea bancherului din Linz, unde Vladimir își depusese banii la sosirea lui în acest oraș. El îi trimetea socoteala cheltuielilor de înmormântare. Bănuim că inițial a fost înmormântat la Linz, apoi a fost trimis la București, căci el se odihnește în cavoul familiei de la

⁵⁷ *Ibidem*, d. 106, f. 1.

⁵⁸ *Ibidem*, d. 109, f. 1.

⁵⁹ I. C. Filitti, *op. cit.*, pp. 337-338.

⁶⁰ A. N. I. C., *loc cit.*, d. 120, f. 1.

⁶¹ *Ibidem*, d. 123, f. 1.

cimitirul Bellu. Nota de cheltuieli este explicită: „142,7 fr. cheltuieli de înmormântare; 47,7 fr. cheltuieli la hotel; 30 fr. pentru cei 25 de purtători ai trupului mort și cortegiul; 2 fr. muzica funebră militară. Linz, 30 iunie 1846”⁶².

După înmormântare, Pulheria a plecat să-și caute sănătatea la băi, în Transilvania, căci suferințele provocate de ultimele încercări și de agravarea bolii reumatice se accentuaseră. A rămas la băi până în august.

Printr-o nouă scrisoare a lui Nicolae Golescu, Prințul Alexandru Ghica era înștiințat că „Doamna Pulheria tocmai s-a întors de la băi [...] simțindu-se foarte bine, ca și întreaga ei familie. Nu va putea de loc să vină, anul ăsta, la Altețea Voastră. Este ocupată să se înțeleagă cu creditorii bietului Blaremburg”⁶³.

În ciuda faptului că Pulheria avusese o avere considerabilă, era obligată acum să-și restrângă cheltuielile. Prințul Alexandru a ajutat-o toată viața, ocupându-se de copii; băieții cei mari au fost trimiși să intre în corpul de cadeți, în Rusia, iar pe Alexandrina a ținut-o mereu aproape. Între el și Pulheria au intervenit niște neînțelegeri, dar în 1851 s-au împăcat, după moartea banului Mihail⁶⁴. Pentru desăvârșirea educației Alexandrinei a chemat-o, împreună cu mama ei, să locuiască cu el la Viena, luându-le peste tot, în Franța, în Italia, în Germania. A fost foarte exigent în privința alegerii soțului nepoatei, respingând mai multe partide, în special pe cele cu tineri ruși, fiind încântat însă de cererea din 1861, a prințului Ion Ghika din Moldova, la care și-a dat acordul⁶⁵. La rugămintea tinerilor a acceptat să le fie naș, prin procură însă, desemnându-l pe prințul Constantin Grigore Ghika, „cel mai vârstnic din familie,” să-l reprezinte. Îi dădea nepotului Georges, fiul banului Mihail, dispoziții privind cadoul său de nuntă, anume, 1000 de ducați austrieci⁶⁶. Era și el bolnav și, la sfârșitul anului 1861 a murit la Napoli, în casa contesei van Suchtelen, femeia pe care o iubise toată viața, dar cu care nu s-a putut căsători⁶⁷.

În testamentul pe care l-a alcătuit la 24 iulie 1859, prin punctul 3, lăsa frumoasa moșie Pașcani de lângă București „[...] precum și moșia de alături, Fieni, [...] sorei mele Pulheria Blaremburg, ca să păstreze în de o potrivă măsură dreptul fiilor săi în această proprietate, osebindu-se numai și mai întâi o parte de zece mii galbeni austrieci, în numeraru, pe seama nepoatei mele Alexandrina, născută Blaremburg, ca dare din partea mea [...]”⁶⁸. Dorința Prințului ar fi fost ca ea să poată răscumpăra de la frații ei, Pașcanii, „după o dreaptă prețuire a moșiei, făcută prin bună înțelegere”.

Prin grija Prințului Alexandru, Pulheria Blaremburg a putut duce o viață confortabilă, ea trăind până în anul 1879, când s-a stins la București.

⁶² *Ibidem*, d. 127, f. 1.

⁶³ *Ibidem*, d. 129, f. 1.

⁶⁴ *Idem*, *Fam. Cantacuzino*, d. I / 4.

⁶⁵ *Idem*, *Alexandru Ghika*, d. 259, f. 1

⁶⁶ *Ibidem*, d. 263, f. 1.

⁶⁷ Cătălina Opaschi, *Pantoful de satin. Corespondența contesei Elisabeta van Suchtelen*, manuscris, în curs de apariție

⁶⁸ A. N. I. C., *loc. cit.*, d. 224, f. 1.

A mai rămas de prezentat, atât cât ne permit documentele, viața sorei celei mai mici a lui Vladimir de Blaremburg, căci ea s-a implicat în susținerea școlii românești.

Eliza Ivanovna (Liza) era născută în anul 1810, probabil tot la Odessa. Trăise în casa tatălui, până la moartea lui din 1831. La fel ca surorile mai mari a avut o educație strictă și selectă, într-unul dintre pensioanele pentru tinerele domnișoare, des căutate și de membrii protipendadei românești, mai ales după 1812. Ca și surorile mai mari, probabil că fusese admisă și ea în intimitatea familiei contelui Voronțov. Aici avusese prilejul să-și completeze educația, *savoir faire*-ul, în salonul contesei Elisabeta care, oferea serate dansante urmate de supeuri *à l'anglaise*, se ocupa de organizarea spectacolelor teatrale de binefacere, invita persoane interesante în trecere prin Odessa, scriitori și poeți sau asista la cursele de cai organizate de soțul ei⁶⁹. Cum limba franceză era limba folosită aproape exclusiv de nobilimea rusă și se învăța din frageda pruncie, cei câțiva ani de pension, atmosfera elevată din casa părintească și compania unei *grande dame* de talia contesei, care trăise mult în lumea diplomatică europeană, erau suficiente pentru desăvârșirea educației unei tinere domnișoare din nobilime.

După venirea ei în Valahia, prin apartenența fratelui la familia princiară, a trăit în preajma Curții. Desigur era foarte admirată, nu numai din cauza poziției în societate. O acuarelă a pictorului Charles Dussault din 1843, ne-o înfățișează într-o atitudine gânditoare, sprijinindu-și capul cu mâna stângă; are figură plăcută, cu fața ovală, ochi căprui, sprâncene fine și bucle lungi îi încadrează gâtul și decolteul sculptural; mâinile fine sunt îmbrăcate în mitene de dantelă neagră care-i subliniază transparența diafană a pielii; poartă un medalion discret iar corsajul care-i evidențiază finețea taliei este împodobit cu un trandafir roșu, simbol al dragostei constante. Aceiași trandafiri împodobesc consola de care își sprijină brațul. Este desigur o tânără foarte atrăgătoare, chiar dacă, după canoanele vremii, la 33 de ani erai fată bătrână (Pl. IV).

Nu știm cine va fi fost „D-l Br.”, care îndrăznise să aspire la mâna ei neavând nici nume, nici avere, dar știm că ea nu s-a căsătorit niciodată. Pictorul datorită căruia îi cunoaștem chipul, a fost tatăl fiicei ei, Julie, născută în 1848, crescută ca nepoată de frate. Educată și înzestrată în familie, Julie s-a căsătorit cu Scarlat Cocorăscu.

Eliza Blaremburg a fost una dintre persoanele care a contribuit la dezvoltarea învățământului românesc. În 1857, la câțiva ani după moartea fratelui ei, probabil amintindu-și de îndemnurile lui, prin care-i atrăgea atenția asupra datoriilor morale față de țara de adopție, dar probabil și din necesitatea de a-și mări mica rentă, a deschis un pension pentru domnișoarele din protipendadă. Școala era foarte bine ținută, ceea ce a făcut ca, după ce inspectorul „Școalelor” și revizorul școlar au găsit pensionul ei „în cea mai plăcută stare morală și materială”, Elizei să i se încredințeze conducerea Școlii Centrale de fete, între 1857-1864.

Fostele ei eleve o caracterizau ca fiind „strictă și riguroasă în ce privește ținuta și manierele”⁷⁰, implicându-se în tot ceea ce ținea de bunul mers al școlii. Ea

⁶⁹ M. D. Sturdza, *op. cit.*, p. 553.

⁷⁰ Elena Rădulescu-Pogoneanu, *op. cit.*, p. 23.

elabora orarele pentru materiile de studiu, supravegheate îndeaproape, ca și regulamentul pentru funcționarea internatului. În anul 1862, la serbarea de distribuire a premiilor, însăși Doamna țării, Elena Cuza a onorat școala cu prezența ei, apreciind munca profesorilor și rezultatele elevilor⁷¹. În urma unor neînțelegeri cu dr. Davila, care făcuse o inspecție într-o comisie al cărei limbaj o jignise, la sfârșitul lui iulie 1864 Eliza Blaremborg își dă demisia din postul de directoare. Și-a reînființat propriul pension, care a mai funcționat șase ani. Până în anul 1896, când s-a stins din viață, a trăit retrasă, probabil alături de Elena, care nici ea nu s-a căsătorit.

Ne oprim aici cu prezentarea familiei Blaremborg. Despre urmașii colonelului Vladimir de Blaremborg și ai Pulheriei Ghica s-a mai scris în literatura memorialistică sau istorico-politică. Este suficient să constatăm că ei s-au asimilat complet țării de adopție și au lăsat o amprentă semnificativă, fiecare în felul său, în domeniul de activitate pe care și l-a ales sau în mediul în care au trăit.

Jurnalul călătoriei în Italia ne dezvăluie alte laturi ale personalității lui Vladimir Blaremborg. Din paginile scrise se conturează profilul unui personaj erudit, cu solide cunoștințe în domeniul arhitecturii, artei, muzicii, dramaturgiei, la curent cu tendințele moderne ale timpului și cu un gust sigur. Observațiile „de profil” sunt pertinente, descoperindu-l pe fostul student al Academiei militare de Geniu. Îl descoperim și pe „filosoful” stoic, care face digresiuni pe marginea unor aspecte constatate, conform cu experiența de viață și dezamăgirile proprii. Îl mai descoperim pe omul tandru, atașat de familie, chiar dacă viața a pus distanță și ani între frații semănați prin toată Europa. Constatăm și oarecare amărăciune la participantul pasiv al unor importante evenimente politico-mondene, în relatarea solemnităților de la încoronarea împăratului Austriei ca rege al Regatului Lombardo-Venețian. Și, peste toate plutește uneori ironia subtilă și chiar auto-persiflarea.

Fără îndoială, lectura acestui jurnal, din păcate incomplet, este plăcută și instructivă, dezvăluind un posibil memorialist de talent. Din păcate, așa cum arătam la început, din scrierile lui Vladimir de Blaremborg nu s-a păstrat decât un fragment din însemnările din timpul călătoriei la Silistra, și ele incomplete, jurnalul, până acum „uitat” în arhiva Prințului Alexandru Ghica, fiind neglijat din cauza neidentificării autorului.

Datorăm bucuria acestei restituiri, grijei și meticulozității Monseniorului Vladimir Ghica, cel care, de pe celălalt tărâm, încă ne mai dăruiește. El a copiat cu răbdare multe dintre manuscrisele găsite în arhiva familiei, acum împărțită pe la diverse biblioteci și arhive sau, din păcate, pierdută.

Originalul jurnalului, ca și toată corespondența sa, au fost scrise de Vladimir de Blaremborg într-o limba franceză elegantă și plină de savoare, limba care-i era cea mai familiară. Dar să-i dăm cuvântul autorului:

---

⁷¹ „Monitorul Oficial al Principatelor Unite”, nr. 143/2 iulie 1862.

CĂLĂTORIE DE LA FLORENȚA, GENOVA, MARSILIA, MILANO ȘI SEJURUL ÎN ACEST ORAȘ, 4 AUGUST PÂNĂ LA 23 SEPT. 1838. 37 DE FILE.NO. 223 ÎN 260. CAIET 5.

Marti 14 aug(ust).

[Am] părăsit Florența la 6 seara și [am] plecat la Lucca cu Dl. Biard. [Am] călătorit toată noaptea și [am] ajuns la Lucca a doua zi de dimineață la 7½. Drumul merge de-a lungul Arno-lui⁷², presărat cu mici târguri, destul de pitorești, de case de recreere, traversează Prato, Pistoia, Pieschia și ajunge la Lucca. Lucca, oraș fortificat înconjurat de metereze și de șanțuri, se ridică deasupra unei văi înconjurată de coline foarte pitorești. Împrejurimile sunt foarte plăcute și au porțiuni de teren foarte îngrijite și lucrute cu pricepere. Are 25.000 de locuitori. Bonaparte l-a ridicat la rangul de ducă, pentru sora lui, Elisa⁷³. Palatul ducelui nu are nimic extraordinar; e o casă cu două etaje care nu are vreo arhitectură deosebită. Statuia lui Carol al III-lea⁷⁴ se află în față, în mijlocul unei piețe plantate cu arbori.

Munții [colinele!] sunt plantați cu duzi, cu măslini, cu castani [și] cu vii. Untdelemnul de Lucca este de primă calitate. Băi[le] minerale rivalizează cu cele de la Pisa. Lucca are un port, pe coastă, numit Viareggio, care-i servește la dezvoltarea comerțului.

De la Lucca la Genova, drumul este foarte pitoresc ; dar, trecând prin statele ducelui de Modena drumurile devin, dintr-o dată, rele și vizibil nesupravegiate. Te simți zgâlțâit, fără întrerupere, între înălțimile cele mai apropiate ale Alpilor și plantațiile care se întind până la marea care udă plaja învecinată.

Miercuri, 15 august.

[De] la Lucca la 7 ½, la Porto Sauto la 2½, la Sazana la 11 seara.

Joi, 16 august.

La Spezia, golf plin de farmec, la ora 8 ; la Borghetto, la ora 2; la Sestri, la ora 9.

Vineri, 17 august.

La Reco, la ora 10 dimineața ; la Genova, la ora 5 după-amiaza. Nimic mai delicios și mai variat decât acest drum prin Piemont. Se trece când peste munți, când chiar pe malul mării. Se traversează promontorii, sau se merge de-a lungul golfurilor, unele mai pitorești ca altele. Apropiindu-te de Genova, casele, chiar și cele mai izolate, sunt toate vopsite cu eleganță, în culori vii și cu o arhitectură ușoară și plăcută. Acoperișurile sunt de ardezie. Aloe de India acoperă popasurile ieșite în afară, din piatră, care, în formă de zid, uneori îngrădesc drumul, altele servesc de suport pantelor abrupte ale munților pietroși și sfârâncioși.

Pe parcursul unei zile, se trece astfel din statele Toscanei, în cele ale (ducatului) Lucca, din acestea , în cele ale Modenei (Massa și Carrara), din acestea, în Piemont. De-a lungul acestui drum se fac (se confecționează) multe dantele. Chiavari (este un) oraș de 8000 de oameni. Spezia este golful cel mai mare și cel mai sigur al Italiei. Genova trimite

⁷² Fluviul care scaldă Toscana și trece prin orașul Florența.

⁷³ Maria-Anna Bonaparte, numită în familie Elisa (1777-1820), a devenit mai întâi principesă de Lucca și Piombino, apoi mare ducesă de Toscana.

⁷⁴ Carol al III-lea (1759-1788), rege al Spaniei, duce de Parma (1731-1735), rege de Napoli și Sicilia, sub numele de Carol al VII-lea (1734-1759); a fost un despot luminat, străduindu-se să înnoiască structurile de stat învechite.

aici multe bastimente pentru a face o îndelungată cercetare, în fața Lazaretului acestui oraș. Porto Venere este cunoscut pentru marmora cu același nume. Sarzana (a fost) cedat de Cosimo, genovezilor, în schimbul portului Livorno. Massa are 10000 de locuitori.

Sâmbătă, 18 august.

Am parcurs Genova în fugă. I-am văzut digul vechi și nou, portul liber. Înfațișarea portului și a priveliștii orașului care se întinde pe plajă și pe pantele zidite care-l înconjoară. Ziduri și fortificații pentru apărarea orașului. Forturi și baterii de artilerie, pentru a-l ataca, în caz de revoltă. Cele două faruri sau „lanterne”. Clădire cu șase aripi, în formă de stea, în construcție, pentru nebuni [șanatoriu].

Casa lui Andrea Doria⁷⁵, unde a locuit Napoleon. „Gigantul din stuc”. Azilul săracilor. Conservatorul, unde se găsește fabrica de flori artificiale. Străzi înguste și rău pavate cu cărămizi sau pietre mari pe mijloc. Frumusețea clădirilor care au mai multe etaje, au până la opt etaje. Pictură exterioară care alternează cu ornamente din marmoră. Străzile, foarte curate, le amintesc pe cele din Venezia [multe analogii cu acest oraș]. Femeile sunt foarte frumoase și poartă vâl.

Promenada sau aleea zisă „a Apei singurate” [de l’Aqua Sola], fântână izvorând din centrul acestei alei. Suburbii și vile, asemănătoare cu zidurile orașului. Citadela. Vegetație pitică și forțată. Coline înalte, aride. Pod cu trei arcade, pe deasupra caselor cu șase etaje, care duce la biserica Santa Maria de Carignan. Statuile Sfântului Sebastian și a lui Alessandro Sauli, fondatorul [bisericii], de Puget⁷⁶.

Catedrala, dedicată Sfântului Laurențiu, care are o capelă foarte bogată, cu patru coloane de porfir, păstrează moaștele Sfântului Ioan Botezătorul. Vas, pretins (a fi) de smarald, din templul de la Ierusalim. Catedrala este (construită) într-un stil gotic, greoi și încrustată cu marmoră albă și neagră.

Palatul Brignole care are și galeria sa de tablouri. Palatul Ducal are arhitectură modernă și nu are fațadă decât în curtea interioară. Sala de Consiliu este mare (și) înconjurată de coloane de marmoră falsă [brocatelle]. Statui ale căror capete și mâini sunt [făcute] din stuc, draperii din pânză umplută cu paie. Mică sală de audiențe, aurită toată în afara picturii.

Palatul Regal, Casa Durazzo, cumpărată de Rege, terasă frumoasă și superbă priveliște, capodoperă unică a lui Paul Veronese⁷⁷ – *Magdalena la picioarele lui Iisus Christos în casa fariseului*. Alte tablouri de Van Dyke⁷⁸ și Tițian⁷⁹. Galeria obiectelor din aur și a statuilor.

---

⁷⁵ Andrea Doria (1466-1560), din familia nobilă genoveză cu același nume, care a dat mai mulți amirali. Renumit condottier, comandant al flotelor regelui François I și al împăratului Carol al V-lea, în anul 1528 a instaurat la Genova o “republică aristocratică”.

⁷⁶ Pierre Puget (1620-1694), sculptor, pictor și arhitect francez, a realizat opere baroce, realiste, depășind stilul epocii lui ; este autorul unor celebre grupuri statuare, *Perseu eliberând-o pe Andromeda*, *Milton din Crotona*, *Atlanții*, iar în Genova a realizat mai multe opere cu caracter religios.

⁷⁷ Paolo Caliari, numit *il Veronese* (1528-1588), maestru al școlii venețiene de pictură; s-a remarcat prin tablouri de mari dimensiuni, într-un colorit clar, cuprinzând uneori structuri arhitectonice somptuoase și scene pline de mișcare.

⁷⁸ Van Dyck, Anton (1599-1641), pictor flamand, colaborator al lui Rubens (1577-1640), între 1618 și 1621; pleacă apoi în Italia, la Genova, după care se întoarce la Anvers; în 1632 devine pictorul Curții engleze a lui Carol I (1600-1649), remarcându-se în special în portretistică.

Salonul aurit al Palatului Lerra: pulbere de lapis-lazuli. (Am) parcurs strada Aurarilor. Lucratură renumită în filigran de aur și argint.

[Am] rezervat locul pentru Marsilia, pe vaporul cu aburi „Maria-Cristina”, care trebuie să mă ducă în 24 de ore, pentru 100 de franci. Am reținut locul următor pentru Milano, în diligența care va pleca la 26 august și (care) mă va duce acolo pentru 28 de franci, în 24 de ore, patru zile înainte de sosirea Împăratului în această capitală a Lombardiei. Seara asist la reprezentația (piesei) *La putta honorata*, comedie de Carlo Goldoni⁸⁰, la *Teatul Charles – Felix (Carlo Felice)*, care este la fel de frumos ca și *La Fenice* din Venezia. Nici un fel de muzică, pentru mine, în Italia ! Despărțire de D-I. Biard, care pleacă la Nisa cu poștalionul (s.n.).

Duminică, 19 august.

[Am] scris lui Borgonini, la Milano. Îmbarcat pentru Marsilia pe vaporul „Maria-Cristina”, la prâz. Priveștiștea coastei Genovei, de la distanță și a mării. Avem un timp favorabil și o mare puțin agitată. Vaporul cu aburi este cel mai frumos dintre toate pe care le-am văzut. Interiorul este din acajou și aurării. Frumoasă balustradă în bronz, canapele „în crinolină”, sculpturi din acajou. Culcat și dormit liniștit, pe canapea. Oprit, dimineața la 7, în fața Toulon-ului. Am trecut de Nisa și insule. Fortul, micul Gibraltar, prima faptă de arme a lui Bonaparte, locotenent, șef de batalion și general de brigadă, în același timp. Golful Jouan, în apropierea Cannes-ului. Împăratul a debarcat aici, în 1815. Insula Margarita, „Masca de fier”⁸¹. Marea este liniștită, ca sticla, soarele arzător, cerul frumos [odihnit]. Intrăm în portul Marsilia, printre cele două forturi, Sf. Ioan și Sf. Nicolae, la ora 11.

Luni, 20 (august).

Depozit de bastimente. Plictiselile vămii și așteptare neplăcută pe chei, de la amiază, până la ora trei. [M-am] instalat la Hotel d’Arse. [Am] scris cumnatului meu următoarea scrisoare: „ *Domnule, / Cineva care încă nu are privilegiul de a vă cunoaște, dar care-l are pe acela de a vă aparține îndeaproape, ajunge în acest moment la Marseille, nerăbdător de a-și revedea o scumpă soră, pe care a pierdut-o din vedere de doisprezece ani. Sunt încântat, Domnule, că veți avea un prilej de-a o ului în mod plăcut pe Zenaida, pregătindu-i surpriza unei întâlniri de familie, la care ea este departe de a se aștepta. Pentru aceasta, binevoii să-mi arătați ora potrivită la care îmi permiteți să vin s-o îmbrățișez pe sora mea, în momentul în care se așteaptă cel mai puțin și, în același timp, să vă aduc, scumpul meu cumnat, tributul sentimentelor de stimă pe care vi le-am purtat, de departe și a celor de prietenie, pe care vin să le caut în-de-aproape. / W. de Blaramberg*”⁸² (s.n.).

⁷⁹ Tiziano Vecellio (1488-1576), pictor venețian de mare faimă, elev al lui Giorgione (1477-1510), a lucrat pentru Curțile Franței și Spaniei, ca și pentru papi; a adus inovații originale influențând pictura vremii, bucurându-se de o faimă deosebită chiar din timpul vieții.

⁸⁰ Goldoni Carlo (1707-1793), autor comic venețian, care a ridiculizat în piesele sale moravurile și caracterele epocii sale, făcând un pas important, de la *commedia dell’arte*, la dramaturgie.

⁸¹ Personaj misterios, rămas necunoscut, care a murit în 1703 la Paris; a fost închis în fortăreața Pignerol, apoi la Bastilia, fiind obligat, toată viața, să poarte o mască ce-i ascundea trăsăturile. S-au făcut multe speculații de-a lungul istoriei, încercând să i se afle identitatea, cea mai cunoscută fiind aceea că, în dosul măștii se ascundea fratele geamăn al regelui Franței, Louis al XIV-lea (1643-1715).

⁸² Pasaaj foarte important, deoarece a permis identificarea precisă a autorului “Jurnalului”, colonelul Vladimir de Blaramberg.

Luni (marți), 21 august.

Această scrisoare negăsindu-l în oraș, am plecat eu însumi să i-o dau, la țară, unde locuiește la 3/4 de oră (distanță) de Marseille. Ajung. Ei sunt la masă, cu prieteni. Îi dau scrisoarea unui servitor și rămân la poartă, în trăsură. Cumnatul meu își părăsește convivia și vine să mă întâmpine. Facem cunoștință imediat și ne punem de acord asupra felului în care s-o luăm prin surprindere pe sora mea.

El mă introduce în sufragerie și mă prezintă ca pe cineva care vine de la Napoli și care i-a fost recomandat în mod special. Acestea fiind spuse, „conversația” începe și devine generală. Sora mea îmi spune „Domnule” și se crede obligată să fie îndatoritoare și amabilă, așa cum ar fi față de orice străin recomandat soțului ei. La masă se află și un consul al Danemaricii, la Malaga, prieten apropiat al sorei mele din Spania, care venea din Petersburg și trecea prin Marsilia, pentru a se întoarce la post. Micuța Marie, domnișoară cuminte de cinci ani și micul Louis, de 6 ani ½, nepotul și nepoata mea, erau și ei la aceeași masă. Sora mea era așezată în fața mea. Soțul ei îi spune că-i cunoșteam familia și chiar că eram în măsură să-i dau vești despre ea.

În privința asta, am scăpat cum am putut mai bine și am vorbit cu sora mea despre Elena, Liza și despre fratele ei, Vladimir (!), despre care i-am cerut vești. Situația devenea prea comică și prea penibilă, până la urmă, pentru ca să mai dureze. Cumnatul meu m-a scos din încurcătură, întrebându-mă pe Zenaida dacă nu găsea că am un aer de familie. „Seamănă puțin cu unul din frații mei, cel din Valahia”. „Ei bine, e chiar el!”

Acestea fiind spuse, mă arunc în brațele sorei mele care, spontan, face la fel și comedia se termină cu ceva lacrimi și mult râs, la sfârșit. N-au vrut să mă lase să stau în oraș și-i dădui ordin trăsorii să se întoarcă și să-mi aduc lucrurile la această [proprietate] de la țară a cumnatului meu, unde am rămas astfel până în 25 august, când am plecat la Genova, cu același vapor, „Maria-Cristina”, care m-a adus de la Genova, la Marsilia și pe care m-am îmbarcat la 10 dimineața, ca să ajung la Genova în 24 de ore și să pot profita, în același timp, de diligența pentru Milano și de locul pe care-l oprisem deja, înainte de a părăsi Genova, pentru a mă duce la Marsilia.

Orașul Marsilia nefind nimic extraordinar și neobișnuit, pe de-o parte, iar pe de altă parte, viața cazanieră de la sora mea, n-am văzut decât portul, care este un depozit de bastimente și un bazin cu pereți abrupti, în afara unicului spațiu gol dintre cele două forturi, Sf. Nicolae și Sf. Ioan, care-i servește ca intrare ; [am văzut] și cabinetul chinezesc al unui căpitan de vas, care-a făcut unsprezece călătorii în Indii pentru a-l alcătui și care este amestecătura de obiecte, chinezești și din Japonia, cea mai complectă pe care-am văzut-o și care există altundeva, în Europa.

Am pus să fie făcute, de un pictor spaniol, portretele sorei mele și al cumnatului meu, pe care îl voi lua cu mine, de îndată [ce va fi făcut]. Cumnatul meu este un om de valoare și general stimat la Marsilia. Sora mea este fericită, din toate punctele de vedere. Ce n-aș da să pot spune același lucru, despre cea din Spania, pe care o admiră și o respectă întreaga Spanie și care, oricât de „Excelență” este, a fost totuși obligată să se facă directoare de pension!

Sâmbătă, 25 august.

Îmbarcat și părăsit Marsilia, la ora 11 dimineața. Cea mai bună metodă de a împiedica răul de mare și de a nu-i da atenție mării și mișcărilor ei, este de a merge continuu pe punte și să te sustragi, prin tot felul de idei. În rest, timpul este frumos și vântul, favorabil.

Duminică, 26 august.

[Am] petrecut noaptea pe vapor și [am] dormit în tihnă. [Am] ajuns la Genova la ora 1 după amiaza. Pierd diligența de Milano, unde mi-am oprit loc, care-a plecat cu un sfert de oră mai devreme. Pierd locul și banii și mă instalez, în grabă, la vechiul hotel unde am locuit cu 8 zile înainte. În aceeași seară, opresc pentru a doua zi, la ora 6 dimineața, un loc la Velocifer, care se îndreaptă prin Navara, spre Milano și face astfel un ocol, pentru a ajunge în acest oraș ; plătesc 34 de franci pentru locul meu.

Luni, 27 august.

Părăsesc Genova la ora 7 dimineața. [Am] călătorit cu persoane „bine”, foarte amabile și „comme il faut”. Conte Custine⁸³ și nepotul lui, Devéria, pictor distins, cavaler al „Legiunii de onoare”, marchizul Sardi, consilierul Legației Ducelui de Lucca la Viena și alte personaje mai puțin marcante.

De la Milano la Novi sunt munți, se urcă și se coboară constant. Țara [este] foarte pitorească. Două torente mari, ale căror albi sunt secate, traversează acest ținut. Cel mai înalt munte al acestor Apenini, peste care trecem, se numește Bocescetta, 2400 de picioare peste nivelul mării. Novi – faimos prin bătălia din 1799 și moartea generalului Joubert⁸⁴. Între Novi și Alexandria, oraș fortificat de 18 000 de locuitori, se găsește câmpia Sf. Iulian, faimoasă prin bătălia de la Marengo⁸⁵. Citadela Alexandriei – bulevard al Piemontului, pod magnific (împădurit spre Tanaro), trecerea Padului, noaptea, pe un pod mare de vase. Padul este asemănător Dunării.

Navara, situată la mijlocul drumurilor care duc spre Franța și Italia, [și] de la Genova la Simplon, în Elveția; locuitori, 15.000. Lăsăm diligența și plecăm la Vetturino. Trecerea Tessin-ului pe un pod de granit magnific, care desparte Lombardia piemonteză, de Lombardia austriacă. Vama de la Sf. Martin, clădire frumoasă, unde se cercetează pașapoartele și se plătesc accizele.

Canal navigabil, care se trece pe un pod de granit. Pașapoarte, vamă și vizita Magentei – vama milaneză, târg de 3.000 de locuitori. Intrăm în Milano prin Poarta Vercellina, marți, la 7½ seara. Nerăbdător să găsesc la barieră o scrisoare a lui Borgonioni, pe care l-am rugat să-mi închirieze o locuință pentru 15 zile, nu găsesc nimic la poștă; mă duc, după trei hoteluri care erau în întregime ocupate, să mă instalez cu camarazii mei, la hotelul Sf. Marcu, în apropierea Poștei de scrisori.

Miercuri, 29 august.

Nici o scrisoare la poștă, nici de la București, nici de la Borgonioni. Prețul locuințelor este exorbitant, mi se cer *2.000 de franci (s.a)* pentru 15 zile. Fug la bancherul de unde-am luat cei 150 de ducăți, din restul de 500 pe care i-am adus de la București și de

---

⁸³ Este vorba probabil de marchizul Astolphe Custine (1790-1857), nobil francez a cărei familii căzuse victimă a „Terorii”, în timpul revoluției franceze. Om de lume, posesor al unei averi consistente, a fost pasionat de călătorii încă din tinerețe, când a voiajât în Spania, Elveția, Anglia și Scoția. La un an după întâlnirea cu Vladimir de Blaremborg, în 1839, va călători în Rusia „pentru a găsi argumente contra unui guvern reprezentativ” (republican). După voiajul în Imperiul țarist, în prefața celei mai apreciate lucrări ale sale, *La Russie en 1839*, afirmă că s-a întors „partizan al constituțiilor”....

⁸⁴ Joubert Barthélemy (1769-1799), general francez care a comandat armatele în Olanda și în Italia, în 1798 ocupând Piemontul și Torino; a murit la Novi în 1799.

⁸⁵ La Marengo, în 14 iunie 1800, Napoleon Bonaparte a obținut o strălucită victorie asupra armatelor austriece, ducând la încheierea Tratatului franco-austriac de la Luneville, din 9 februarie 1801.

la Viena. Aici găsesc o scrisoare veche, din 3 iunie, de la soția mea⁸⁶. Găsesc o locuință pe 120 de zvanzigi, pentru 20 de zile, la un florar, cameră mică, pasabilă și nu departe de Catedrală. E o descoperire fericită, când mă gândesc la cei 2.000 de franci, care se cer pentru camerele afișate. Îmi petrec seara în acest apartament ; las la han, pentru 24 de ore de sejour, 27 de franci.

Asist la Teatrul Scala, la reprezentația cu *Donna del Lago*⁸⁷ (s. n.). D'Alloca din Viena figura [cânta] aici ; voci frumoase, în general, ale tuturor cântăreților din trupă. Dar teatrul e scump, 15 franci fotoliul, fără intrare. Interiorul teatrului este de un lux admirabil. Decorații aurite, în relief, pe un fond lăcuit alb. Draperii de mătase și perdele albe, cu ciucuri și bordură roșie, la fiecare lojă. Orhestră magnifică, decorațiuni magnifice, [ca] și costumele baletului în antract: luptele venețienilor sub zidurile Constantinopolului⁸⁸. Două frumoase și grațioase dansatoare, foarte tinere, dintre care una este comparată cu Taglioni⁸⁹. Zgomot, tumultul sălii, vizite în loji. [Anti]camere luminate și alăturate fiecărei loji. Podoabele femeilor. Cortine ridicate și coborâte; decorația lojei regale; interiorul lojelor, din oglinzi, aurării și mătăsuri. Teatrul nu este destul de luminat.

Joi, 30 august.

[Am] văzut interiorul Catedralei : decorațiunile sunt încărcate dar par meschine, în masă, cu toate că [sunt] îngrijite în detaliu. E foarte trist că geniul uman nu poate inventa ceva mai bun decât aceste repetări înguste de draperii, fleacuri și aurării. Vestibul drapat, adosat ușii principale a Catedralei și care seamănă cu schela meschină a unui teatru ambulant. Înseamnă să insulti această masă ajurată, greoaie și ușoară în același timp, care sub forme neîncetate noi, îndrăznețe și elegante, înfățișează capodopera arhitecturii gotice și a sculpturii în marmoră (chiar dacă resimțindu-se de epoca Renașterii). Catedrala Sf. Ștefan, la Viena, este impozantă și severă; cea din Milano, rivala ei, este elegantă și capricioasă.

Mă duc să-l caut pe baronul Philippsborne⁹⁰; el își ia obligația să mă prezinte lui Tatischeff⁹¹, obținând, în acest scop, consimțământul ambasadorului. Neavând cu mine nici uniformă, nici vre-o scrisoare de recomandare a Prințului, rolul meu devine foarte simplu la Milano, cu toate că, foarte puțin analog cu adevărata mea poziție și, pot spune, cu adevăratele interese ale Prințului.

⁸⁶ Pulheria Ghika, fiica marelui ban Dumitrache Ghika și sora Domnilor Valahiei, Alexandru D. Ghica și al Moldovei, Grigore Ghika.

⁸⁷ Operă scrisă de Gioacchino Rossini (1792-1868), compozitor italian foarte apreciat pentru melodicitatea și efectul teatral al compozițiilor sale, între care, cele mai cunoscute sunt: *Bărbierul din Sevilla*, *Romeo și Julieta* și *Wilhelm Tell*; s-a bucurat de un mare succes în Franța, în perioada Restaurației.

⁸⁸ În secolul al XIX-lea era obiceiul ca, între acte, să se prezinte mici aranjamente de balet, cu diferite subiecte, în general romantice, dar și istorice; în cazul acesta, subiectul pare inspirat după lupta venețienilor conduși de dogele Dandolo, în 1204, când, după cucerirea Constantinopolului, cruciații creștini au jefuit cu sălbăticie orașul; "obiectele" jafului se pot admira azi în multe muzee europene.

⁸⁹ Familie de dansatori italieni, celebri în secolele XVIII și XIX, al cărei cel mai strălucit vlăstar a fost Maria Taglioni (1804-1884), dansatoare celebră în toată lumea, cea care a folosit pentru prima dată în balet "poantele" puse în vârful pantofului de scenă, îmbunătățind tehnica dansului clasic; s-a remarcat mai ales în primul balet romantic, *la Sylphide*, creat de tatăl ei, coregraful Filippo Taglioni (1877-1871).

⁹⁰ Baronul Philippsborne era agent al Prințului Alexandru D. Ghica în Austria; în 4 martie 1846 agentul austriac în Valahia, Timoni, îi scria cancelarului Metternich despre angajarea lui Philippsborne, care-l servea și pe Principele Moldovei Mihail Stourdza. (vezi Hurmuzaki, XXI, doc. DLXII, p. 641).

⁹¹ Tatischeff era unul din agenții diplomați ruși în Austria.

Un aghiotant al Prințului Valahiei care vine să se distreze la Serbările Încoronării, ca atâtea alte personaje atașate diferitelor Curți ale Germaniei și care s-ar fi bucurat, în această privință, atât de ușor, de onorurile cuvenite cu această ocazie, în tribunele diplomatice ale diverselor ceremonii ale zilei, n-ar fi dăunat de loc, în mod sigur, reputației acestui Principe, mai ales dacă acest aghiotant avea avantajul de-a se recunoaște secundar și, mai mult, dacă având aerul de simplu curios, nerăbdător să se amuze și să se distreze cu toată această lume, reunită din $\frac{3}{4}$ din Europa, ar fi avut fericirea să-și atragă simpatii. Un pic de trecere [vogă, în text] dată Valahiei și Principelui ei, cu această ocazie, într-un mod atât de natural, de simplu și nevinovat, mi se pare că nu putea decât să servească cauzei Valahiei, și nu să-i dăuneze.

Las inteligențelor mai versate, grija de a răscoli în conștiința morală și politică a Prințului, pentru a deduce cauzele care au impus șederii mele la Milano, într-o perioadă atât de solemnă, o conduită cu totul excepțională, cu totul bizară.

Aplic deci, la Milano, același principiu care mi-a fost călăuză în toată parțiala mea existență, în Italia: *să văd cât mai mult și să fiu văzut cât mai puțin*: aceasta a fost deviza mea și astfel a fost concepută, din instinctul poziției mele și a meditațiilor mele, despre însăși această poziție (s. a.).

Numai teama de un eveniment neașteptat și nevoia de-a evita toate subtilitățile cu care poliția îi înconjoară pe străinii ajunși la Milano, în această perioadă, m-au făcut să recurg la recomandarea D-lui Tatischeff, prin canalul cel mai legitim, acela al agentului Principelui meu [adică Philippsborne].

Această prezentare la Ambasador eșuând, dat fiind că noi intram în locuința lui în timp ce el ieșea din ea, am lăsat cărțile de vizită și am plecat.

Brunoff a ajuns odată cu contele Nesselrode⁹², locuind în același hotel; i-am trimis și lui cartea mea de vizită, pentru a-i aminti de o veche cunoștință și de bunele *ravioli* pe care le mânca, în fiecare dimineață, la masa tatălui meu, acum 10 ani.

În seara zilei am fost, eu și companionii mei de călătorie, contele Custin și Deveria, la tabără militară a unui Regiment unguresc, cantonat la porțile capitalei. Acolo am fost spectatori ai dansului național unguresc, executat de vreo cincizeci de soldați unguri, în sunetul unei muzici câmpenești, la fel de speciale. Ofițeri și doamne, care coborau din trăsură pentru a asista la acest spectacol câmpenesc, au valsat toată seara în corturi, un fel de pavilioane rotunde, luminate de lămpi cu ulei. Toate acestea ne-au distrat mult.

Mergând spre tabără, am traversat frumoasa piață de arme, sau „Câmpul lui Marte” și cazarma sa sau citadela. Este cea mai mare piață de exerciții și de manevre pe care am văzut-o până acum, în interiorul unui oraș și atât de corespușătoare.

Vineri, 31 (august).

Această zi, care este ajunul intrării Împăratului în Milano, am petrecut-o, ca să zic așa, pe stradă și ocupați să ne găsim un loc favorabil [bun], pe banchetele care au invadat toate străzile pe unde M. S. va trebui să treacă. Noi am plătit 24 de zwanzigi pentru patru locuri, pe care le-am găsit dincolo de barieră.

Sâmbătă, 1 septembrie.

La ora 8 dimineața ne găseam postați pe banchetele noastre, înconjurați de tot felul de oameni; eram chiar în fața Hanului celor Trei Păsări, care împărțea în două strada pe

⁹² Nesselrode, Karl Robert, conte von, (1780-1862), om politic rus, ministru al Afacerilor Externe al țarilor Alexandru I și Nicolae I.

care Majestatea Sa trebuia s-o parcurgă, de la Loretto, de unde începea cortegiul și care este la 3 mile distanță, pentru a ajunge la barieră.

Toate străzile erau mărginite de trupe, toate ferestrele și balcoanele pavoazate cu stofe de mătase în toate culorile și invadate de femei cu pieptănături frumoase și cu toalete proaspete și ușoare. Era partea cea mai pitorească și, pot spune, cea mai vie dintre toate aceste pregătiri de sărbătoare.

La porțile orașului, o boltă mare sau baldachin, stacojiu, susținut de 12 victorii aurite și colosale, era destinat să plutească deasupra Majestaților Lor, în momentul când primeau omagiul reprezentanților orașului, la intrarea lui.

Tribune, drapate în diferite culori, se întindeau de-a lungul străzii care ducea spre această parte a orașului. La ora 10 cortegiul a apărut în fața locurilor noastre și s-a desenat în următoarea ordine :

- O divizie de cavalerie, trompeții și comandantul în frunte (un soi de husari, în culoare ternă).

- Un batalion de grenadieri, muzica și comandantul în frunte (muzica foarte frumoasă).

- Cai înșeuaiți magnific și conduși de rânđași ai Curții (valtrapurile sunt foarte bogate și de bun gust; caii, superbi).

- Scutier al Curții, pe jos, în veșmânt roșu, trompete și timbale de la Curte și călare.

- Heraldii⁹³ orașelor (vechi costume spaniole), călare. Ansamblu de culori, de penaje, și de admirabile bogății ; poartă un fel de cămăși de stofă broșată, pe care sunt figurate stemele orașelor respective, pe spate și pe piept. Ei țin, fiecare, un sceptru sau baston de comandă, din bronz.

- Primarii (*podestá*) orașelor, în trăsură. (s. n.)

- Deputații Universităților și Academii și deputații Congregațiilor provinciale, toți în trăsură cu doi cai și servitori de cele două părți ale echipajului.

- Guvernatorul Veneției și guvernatorul Milanului, fiecare în trăsură cu șase cai (aceste trăsură și aceste atelaje au fost magnifice).

- Doi însoțitori de câini [piqueurs] ai Curții, călare.

- Pajii călare (în roșu, costume foarte bogate).

- Nobilii admiși la onorurile Curții⁹⁴, în trăsură (cu doi cai) și în livrele bogate.

- Șambelanii, idem.

- Consilierii intimi.

---

⁹³ În evul mediu era un ofițer însărcinat să se ocupe de organizarea ceremoniilor, a jocurilor, turnirurilor, să supravegheze blazoanele participanților, să ducă declarațiile de război, etc.; ei purtau tunici care, pe piept și pe spate, aveau brodate blazoanele cavalerilor sau suveranilor pe care-i reprezentau, pe cap purtau beretă și în mână un baston; trebuiau să fie buni cunoscători ai armorialelor, a ceremoniilor și regulilor de luptă; mai târziu s-a păstrat mai ales acea îndatorire pe care-o aveau, de-a anunța venirea sau intrarea unei persoane într-o sală de ceremonie sau deschideau drumul cortegiilor, în ocazii oficiale.

⁹⁴ Aceștia erau membrii familiilor nobiliare care aveau "dreptul de prezentare" și care trebuiau să aibă pe blazonul lor "toate cartierele" (cartier = partițiune a scutului blazonului), adică, pentru protocolul Curții vieneze, care se conducea după reguli imuabile împrumutate din ceremonialul Curții spaniole, opt din partea tatălui și opt din partea mamei, deci șaisprezece cartiere pe blazon; în timpul Dualismului austro-ungar, singurii care făceau excepție, fiind tolerați numai cu opt cartiere pe blazon, erau nobilii maghiari. (cf. Paul Vasili, conte, *La société de Vienne*, Paris 1885, pp. 391-392.).

- Marele Șambelan și Marele Mareșal, în trăsurile Curții, cu 6 cai.
  - Primul Mare Majordom : trăsură a Curții, de 6 cai.
  - Servitori în ținută de gală merg pe lângă aceste trăsurile.
  - A.S. Vice Regele (Arhiducele Renier), în trăsură aurită cu 6 cai, având alături, pe cal, pe Marele său Majordom.
  - Stafieri⁹⁵ ai Curții merg lângă portiere.
  - Majestățile Lor Împăratul și Împărăteasa (în trăsură) cu 6 cai, precedată de 6 heralzi cu bastonul în mână și bereta pe cap.
  - Marele Scutier, Marele Majordom al M.S. Împărăteasa și căpitanii gărzilor de corp, urmează imediat, toți călare.
  - Generalul Comandant, călare, la dreapta trăsurii imperiale, Adjutantul General, la stânga; la fiecare portieră, 3 valeți înarmați ai Curții. Inspectorul echipajelor Curții merge pe jos, în dreapta.
  - Șapte gărzi nobile Lombardo-Venezziene, pe jos și șapte gărzi de corp ale Trabanzilor [fac] escortă; urmează pajii de servici.
  - Marea Majordomă a M.S. Împărătesa, apoi Doamnele de Onoare, de serviciu, toate în trăsurile ale Curții, cu 6 cai.
  - Garda nobilă Lombardo-Venețiană, călare (roșu și aur, epoleți de general, pălării galonate).
  - Directorul Poștelor din Milano, și maestrul de poștă, și funcționarii, călare, pe lângă trăsura de călătorie a M[ajestății] S[ale].
  - Un batalion de grenadieri, cu Fanfară.
  - O divizie de cavalerie.
  - La poarta orașului, sub baldachin, primarul Milanului, împreună cu membrii Municipality, a oferit M[ajestății] S[ale], cheile orașului, pe o perniță de catifea, în culorile orașului.
- La ușa Domului, M[ajestatea] S[a] este așteptată de Arhiduci, cărora li se alătură vice regele și Arhiducesele, cu clerul. Cardinalul o primește pe M[ajestatea] S[a] cu apă sfințită și cortegiul intră în catedrală, în următoarea ordine:
- Clerul.
  - Cei doi Guvernatori.
  - Servitorii Palatului.
  - Marele Mareșal și Marele Scutier.
  - Primul Mare Majordom.
  - Heralzii, cu capul acoperit.
  - Arhiducii, fiecare cu Majordomii lor.
  - Majestățile Lor Imperiale și Regale, sub un baldachin.
  - Marele Șambelan, Căpitanul Gărzilor de Corp, urmat de Adjutantul General.
- Pajii țin trena rochiei Împărătesei.
- Cele 7 gărzi de corp și cei 7 Trabanzii închid escorta.
  - Arhiducesele escortate de Majordomii lor, fiecare. Un paj pentru trena fiecărei Arhiducese

---

⁹⁵ Estafierii erau valeții înarmați sau spadasi, care însoțeau nobilii sau suveranii în timpul călătoriilor, un fel de gardă personală pedestră sau pe cai.

-Cele douăsprezece Doamne de Onoare, de serviciu.

-Celelalte autorități civile și militare ocupă tribunalele.

-Se celebrează Te Deum-ul.

-Procesiunea reia aceeași ordine, pentru a reveni la Palat și cortegiul se desface.

Seara, orașul este iluminat, dar într-un mod foarte simplu (la fiecare fereastră, o torță). Împăratul și Împărăteasa, cu toată suita, în trăsurile ale Curții, s-au plimbat pe Corso la lumina acestei iluminări și în aplauzele mulțimii.

Duminică, 2 septembrie.

În această zi a avut loc prezentarea la Curte a autorităților și a nobililor admiși la Curte⁹⁶. Mare dîneu la Curte, oferit de Garda Nobilă de Corp Lombardo-Venețiană. La ora 5 după amiaza, familia Imperială s-a plimbat pe Corso, cu toată familia Arhiducilor și suita și a fost salutăată de popor cu mari aplauze și strigăte de „vivat” repetate.

Seara am fost la Teatrul Scala pentru a vedea spectacolul acestui mare edificiu, în mare gală, onorat de prezența familiei Imperiale și de tot ce este mai distins și mai serios, în acest moment, la Milano. Am plătit scaunul meu la parter, 40 de franci. Am avut un loc în primul rând și am trăit cu satisfacție toată măreția acestei duble prezentări și a efervescenței pline de extaz a acestei mulțimi împodobite de spectatori, în prezența Suveranului lor⁹⁷. Totuși n-am putut rezista până la sfârșit; această atitudine expectativă este obositoare. După imnul cântat în onoarea acestei zile și exclamațiile tumultuoase ale asistenței, am întins-o.

Luni, 3 septembrie.

Baronul Philippsborn avusese amabilitatea de a-mi procura bilete pentru fiecare reprezentație a zilei, la care să pot asista în mod decent, în calitatea mea de „burghez”, lui datorându-i privilegiul de-a observa, de aproape, din interiorul catedralei și chiar din coada Tribunei Diplomaților, cortegiul care, după prestarea omagiului solemn către Curte, a venit să aducă mulțumiri la Templu [catedrală] și unde urma să aibă loc cea mai mare parte a reprezentărilor [ceremoniilor] din ziua Intrării solemne a M[ajestății] S[ale]. Seara am luat parte la balul de la Cazinoul Nobilimii. Avui ocazia să văd, de foarte aproape, toată familia imperială, toate marile ducese ale Italiei, prezente și să-i cunosc pe principalii demnitari ai Coroanei. Acolo avui răgazul să intru în vorbă cu Domnia Brunoff și Candriussy⁹⁸, vechi cunoștințe, ajunși în acest moment la Milano, cu Conte Nesselrode, numai pentru 3 zile.

Iluminație în stil chinezesc a grădiniței Cazinoului, dublu luminată, de focuri și de lună. De loc sau puține femei frumoase; multe podoabe și mai ales diamante. Nu s-a putut dansa decât foarte târziu, din cauza mulțimii; am plecat, căci devenea monoton și mă plictiseam, dorința mea era mai degrabă să privesc, decât să joc. M-am culcat la 11½.

4 septembrie, marți.

Toată dimineața m-am ocupat cu aranjarea hainelor pentru serbarea de seara, care era un bal la Curte, de 4.000 de persoane. Nimic mai încântător decât această întrunire a luxului cel mai rafinat în lumină, podoabe, costume, garnituri de bijuterii, uniforme,

---

⁹⁶ Vezi nota 93.

⁹⁷ “Legenda” italiană despre aceste evenimente spune că nobilimea lombardă a refuzat să ia parte la toate festivitățile încoronării împăratului, ca rege al Regatului Lombardo-Venețian, trimițând la spectacole și la recepții valeții și cameristele, îmbrăcați și împodobiți cu hainele stăpânilor; alții spun că acest lucru s-ar fi petrecut cu prilejul vizitei împăratului Franz-Joseph.

⁹⁸ Numele este greu lizibil, poate fi vorba de Andreossi, fostul ambasador al Franței la Constantinopol.

răcoritoare și muzică. Am fost copleșit. Și aici am avut iar ocazia să mă apropiu, foarte tare, de Majestatele Lor și de toate prințesele și prinții de sânge prezenți. M-am întors acasă la miezul nopții, ducând cu mine amintiri plăcute.

5 septembrie, miercuri.

Seara am fost la Teatrul Francez, cu Borgonioni, pe care, în fine l-am descoperit la Milano, în această zi și pe care îl pierdusem din vedere la Veneția. Domnișoara Mars⁹⁹ de la Paris apărea [juca] în *False confidențe*. Mărturisesc că am fost încântat de jocul ei, de vocea ei și chiar de persoana ei care, pentru o persoană de cincizeci de ani, oferea încă toate aparențele tinereții sale, atât de celebre.

Joi, 6 septembrie.

La ora 7 dimineața ocupasem deja locul pe estrada care îmi fusese desemnată ca să văd ceremonia încoronării, în interiorul Catedralei. Mă aflu în fața tronului, din fericire pentru a doua parte a ceremoniei și din nefericire, pentru prima parte. Mulțimea și pilonii bisericii mă vor împiedica să văd evoluția cortegiului. Am fost compensat, în această privință, în [timpul] ceremoniei de încoronare la altar și pe tron. Coroana de fier este o bandă de oțel împreună Coroanei Imperiale.

Solemnitatea a fost măreață și cortegiul aproape la fel ca precedentul. Podoabe din pietre prețioase orbitoare, ale Împărătesei și ale Marilor Ducese. La ora 1 Împăratul a apărut la balconul Palatului său, investit cu însemnele regalității lombarde și a fost salutat de popor. Seara a fost iluminată (meschină).

Vineri, 7 septembrie.

Am petrecut seara la fereastra contelui Custine, în fața căreia se află Sala Curții [salonul de ceremonii], unde în această zi a avut loc un concert de muzică (!).

Sâmbătă, 8 septembrie.

[Am] văzut trecerea Cortegiului Imperial, care se ducea la biserica St. Ambrozie. M.S. Împăratul și Împărăteasa, în trăsura lor de paradă, aurită, surmontată de coroană. [Am] împrumutat un domino pentru balul mascat de la Scala.

Duminică, 9 septembrie.

[Am] asistat în această dimineață la slujba religioasă militară, în Piața Armelor și [am] văzut defilarea trupelor, pe Împărat și numeroasa lui suită, toți călare. Seara, la balul de la Scala dat de oraș pentru Împărat.

Spectacol magnific oferit de lojile ocupate și de toaletele de bal și de diamante. Parterul era aranjat pentru dans, acoperit de uniforme de toate culorile și de costume, aici...[în text, „*içi ils...*”] cu atât de multe mici mantii à la Figaro, din satin de diferite culori, aruncate pe umăr, de toate persoanele ne echipate în uniforme și broderii. Aveam și eu pelerina mea scurtă, à l’espagnole, din satin alb, dublat cu satin albastru, prinsă pe umărul stâng ; pantofi, ciorapi de mătase, vestă broșată [țesută cu fir de aur] cu frac negru împodobit și, ca pălărie, clac [pălărie înaltă, „jobin”].

Scena, un moment ocupată de o scen(et)ă de omagiu, cerută de circumstanță și executată de dansatorii teatrului, a fost și ea curând invadată de mulțimea de la parter și,

---

⁹⁹ Anne Boutet, supranumită *D-ra Mars* (1779-1847), actriță franceză, celebră în epocă, a excelat în interpretarea dramelor romantice.

toată seara, muzica a cântat fără încetare și a fost o mișcare continuă a mulțimii de la loji la parter, de la parter pe scenă, de pe scenă în loji și tot așa. Nu s-a dansat.

Împăratul cu Împărăteasa și suita lor de arhiduci și de prinți au apărut în frumoasa lojă din centru, la care se adăugase, în acea zi, o scară acoperită de catifea stacojie și care cobora până la parter, bordată de aurării și de flori. M.S. a fost întâmpinat cu zgomotoase aplauze repetate, a făcut două sau trei tururi pe la parter și pe scenă, s-a retras devreme și, se spune că, de-abia pe la ora 1 dimineața, a început să se valseze. Eu plecasem de o oră. Iluminația sălii, în general, era strălucitoare. Marchizul de Saint-Aulaire, ambasadorul Franței, oferea brațul celor două fiice ale consulului Franței la Milano, două dintre cele mai frumoase persoane ale serbării [ale balului], doamna Samoïloff, cu diadema ei de diamante, de perle și de opale, Prințesa Metternich, domnul Tatischeff, domnul Brunoff, ambasadorul turc, strălucirea sălii și contactul foarte apropiat cu M[ajestățile] L[or] I[mperiale] și cu magnifica lor suită, iată toate amintirile mele despre această zi, în afara ciudatei mele măști [costumații], a celor 20 de franci pe care i-am dat pentru a purta o singură dată pelerinuța mea de satin și a celor 10 franci pentru a păstra, două ore, o trăsură de piață.

Luni, 10 septembrie.

Prezent la manevre și la inaugurarea Arcului Păcii, cel mai mare monument triumfal pe care l-am văzut în Italia. Așezat pe o schelă ambulantă, în spatele mulțimii norodului, mai mult de o dată, fragila noastră capră de scânduri a fost răsturnată de mulțime, la fiecare falsă alarmă provocată de mișcările cavaleriei; abia găseam suficient timp să sar jos, fără să-mi rup gâtul, în momentul în care mulțimea invadea terenul [de manevre], îl întorcea cu susul în jos și arunca totul pe jos.

Toate aceste maimuțări de manevre, pentru unul care văzuse multe altele în Rusia, păreau vrednice de milă...

[Am] luat masa, în patru, în grădina Cazinoului, unde am oferit șampanie în onoarea soției mele, al cărui patron este azi, contelui Custine și nepotului său și domnului Deveria, cunoștințele și colegii mei de drum, de la Genova la Milano.

Seara, surprinzându-ne ploaia, am intrat la Teatrul Scala la 6½ și am rămas până la 8½, pălăvrăgind și așteptând începutul spectacolului, care se compunea din opera *Clara de Rosemberg* și din baletul *Copii lui Edouard*. Duetul pretinsului tată al Clarei și al servitorului prințului mi-a amintit de Maria și de Odessa. În rest, trupa este foarte proastă, femeile, mai ales, sunt urâte și cântă mai mult rău, decât bine. E o rușine să nu fi fost în stare să pregătești un ansamblu mai bun, pentru o perioadă atât de memorabilă; alt ghinion, în seara asta, cei mai buni interpreți n-au apărut pe scenă. Baletul *Copii lui Edouard* este reprezentarea mimată a tragediei lui Casimir Delavigne¹⁰⁰, cu același subiect, numai că nu sunt asasinați copiii. Au fost foarte aproape de-al pune [spectacolul] în primejdie, dar dansul aranjează totul și tragedia se termină cu un *pas de deux* și un *entrechat*¹⁰¹ general...comicărie ridicolă, care amintește de Bucureștiul nostru drag, cu felul lui nu mai puțin comic de-a termina iubirea lui Romeo și a Julietei și de a-l corecta pe Rossini. (s.a.) Din fericire pentru nouă zecimi dintre spectatori, magica reprezentare a scenografiei, decorurile strălucitoare și mirajul mișcărilor fiecărui dansator și fiecărei dansatoare, a diverselor muzici de pe scenă și a unui car, înhămat cu patru cai albi adevărați, care-i aduce

---

¹⁰⁰ Casimir Delavigne (1793-1843), poet francez, autor de tragedii și elegii patriotice, dintre care, cea mai cunoscută este *Copii lui Edouard*.

¹⁰¹ Combinații de pași și mișcări specifice baletului clasic.

pe copiii lui Edouard, în triumf, pe scenă, care-i Piața Mare a bisericii Sf. Paul din Londra¹⁰², distrage atenția de la un examen scrupulos al subiectului și înșeală critica printr-un efect frapant de admirație generală.

Martți, 11 septembrie.

Plouă toată ziua și rămân în camera mea. Seara am văzut spectacolul de marionete.

Miercuri, 12 septembrie.

Timp rău.[ștersături]. Renunț să mă duc la balul Societății negustorilor, unde primisem un bilet. Mă culc la ora 9.

Joi, 13 septembrie.

Plouă, ca și ieri. Către ora 3 după amiaza, cerul devine mai favorabil; asist la reprezentația de la Arenă care, cu toate că era prezidată de Curte, a avut aerul unei mistificări. Focul de artificii a lipsit, învelișurile [artificiilor] fiind udate de acum trei zile.

Vineri, 14 septembrie.

A avut loc la Curte, audiența de rămas bun; ploaie $\frac{3}{4}$ de zi și iluminăția Domului și a Pieței Mari a lipsit.

Sâmbătă, 15 septembrie.

Ziua plecării Curții și ultima a serbărilor publice ale Încoronării. Începând cu seara din ajun, toată noaptea și toată ziua n-a făcut decât să plouă în aversă și fără conținere. Plecarea M[ajestăților] L[or] I[mperiale] a fost foarte tristă. La ora 10 dimineața, un șir de trăsurile imperiale, înhamate cu 6 cai și pe care apa cerului a risipit un strat umed și strălucitor; vizitiii, livrelele servitorilor erau îmbibate și păreau immobili, ca niște figurine sub șuvoaiele de apă ale unei fântâni; mulțimea populației care oferea [vederii] mai mult umbrele decât indivizi, semăna cu tot atâtea ciuperci muiate pe care un ropot prea abundent le-ar fi putut îndoi la pământ. Picura de pe acoperișuri, șiroia pe caldarâm, cerul era cenușiu, lichid și neînduplecat, balcoanele și ferestrele închise, atât din cauza umezelii, cât și a frigului care se simțea foarte tare; așa a fost alaiul dizolvant, care a anunțat ultima zi a prezenței Curții în Capitala Regatului Coroanei de fier, astfel a fost 15 septembrie.

Ne voind să părăsesc Lombardia înainte să fi văzut „la Certosa di Pavia” și minunățiile lacurilor Como și Maggiore, în van am așteptat timp de șase zile, un cer mai prielnic; ploaia n-a încetat de atunci și iau în considerație cu spaimă, sfatul pe care mi-l dădeau cunoscătorii Italiei, de a călători toamna sau iarna, să nu aleg vara și marile călduri ca să vizitez frumoasa Italie. Mi-ar fi fost frig dacă aș fi urmat sfaturile lor și aș fi așteptat luna ploioasă de septembrie, pentru a începe și luna decembrie, mai umedă și mai friguroasă, fără îndoială, ca să termin [călătoria]. Fapt este că, n-am găsit de loc acele pretinse mari călduri ale Italiei și am fost în avantaj, sigur de soarele meu sub un cer de azur, fără să îmi încurc vre-o dată calculele mele de expediții parțiale și de opriri fugitive, în cursele și opririle mele aventuroase, cu probabilitățile îndoielnice și posibilitățile

---

¹⁰² Catedrala Sf Paul din Londra a fost reînălțată în urma devastatorului incendiu care a distrus orașul în 1666; piața a fost construită conform planurilor lui Christopher Whren, după 1675, pe locul unei biserici medievale; baletul și piesa după care s-a inspirat au acțiunea plasată în timpul sângerosului rege Plantagenet, Richard al III-lea (1483-1485), deci în perioada anterioară anului 1675, când catedrala nu exista în noua ei formă și nici piața din fața ei, amănunt care i-a scăpat perspicacelui și exigentului Vladimir de Blaramberg.

neliniștitoare de ploaie sau de timp urât, care puteau să-mi răstoarne sau să-mi schimbe proiectele.

Nimic nu este mai neplăcut pentru resemnarea unui călător, decât să fie surprins în contratimp, care să te închidă între cei patru pereți ai apartamentului tău și să te facă să-ți omori timpul punându-ți întrebări asupra cauzelor care te obligă să suferi astfel chinul unei întemnițări pe care însuși ți-ai aplicat-o, pe care-o suporti departe de căminul tău cel drag, departe de ființele și lucrurile de care ar trebui să te ocupi exclusiv și pentru care ar trebui să te sacrifici, a căror lipsă te apasă, lipsă pe care totuși te complaci s-o prelungești tu însuși, transformându-te astfel în martirul propriei plăceri.

Această înclinație spre un moment de viață aventuroasă, sub aceste ceruri străine și atât de îndepărtate, are oare un farmec atât de deosebit, atât de eminent superior felului nostru comun de-a ne duce viața, care pare să ne lege numai de un punct anume de pe pământ și să ne facă să [ne] consumăm acolo toate însușirile noastre fizice și morale ?

Oh ! dacă aș vrea să pătrund mai adânc în sufletul meu, dacă aș putea, fără frică, să sap în adâncul instinctului, a stimulentului puternic și atât de irezistibil al inimii mele care m-a împins să mă îndepărtez pentru totdeauna de ființa penatilor¹⁰³ mei; dacă aș putea, fără să fac incurabil germenul disperării care stăpânește simțămintele oricât de vii, de noi ar fi ele, să desfășor tihnit ochilor mei, una câte una realitățile iminente al căror simțământ, în totalitate, mă copleșește deja mai mult decât inteligența, aș putea să examinez în amănunt rănilor inimii mele, decepțiile vieții mele, erorile gândirii mele. Însă nu am destulă forță, curaj, pentru această încercare care trebuie, o simt, să-mi ia ultimele iluzii ale vieții. Întrucât viața este un vis, prefer să mă înșel singur, să mă amețesc imediat ce o realitate slută a destinului omenesc este pe cale să se dezvăluie ochilor mei, în toată goliciunea.

Simt că mi-ar fi cu neputință să trăiesc altfel decât sub influența simțămintelor generoase. În această privință nu ar fi de loc destul să nu-mi mai fac iluzii, ar trebui să-mi schimb felul de-a fi, ceea ce ar fi imposibil. Soarta mea ar fi mai degrabă un surghiun față de această existență comună, la care cea mai mare parte a oamenilor se învoiesc atât de ușor să-și ducă zilele, în hidoasa alternativă de a fi neîncetat, ori înșelător, ori înșelat. Luați-mi pornirile generoase, distrugeți în mine sensibilitatea nedespărțită de natura mea intelectuală și acest material atât de plâpând al unei alcătuirii fizice deosebite și mă veți fi distrus în întregime. Să opui neîncetat avânturilor acestei făpturi înflăcărate, un spirit calculat, un egoism rece, o rea-voință activă statornic, prin mijloace nedemne și abuzive, un sistem de convingere așezat pe metode fățarnice sau lașe, ar însemna să ajungi, mai degrabă, la distrugerea ființei însăși, decât la schimbarea firii ei.

Cu cât mijloacele voastre sunt mai ascunse și mai josnice, cu atât mai mult veți încuraja această ființă superioară, pe care-o atacați în toate convingerile ei izvorâte din pornirile cele mai vrednice de cinste; iar când veți fi folosit, în zadar, împotriva ei toate mijloacele voastre de distrugere, ea o să vă apară în fața ochilor și mai greu de schimbat în avânturile ei generoase, pe care le va fi păstrat, în ciuda voastră și care se vor arăta cu atât mai înrădăcinate și mai neclintite, cu cât veți fi făcut mai multe eforturi necinstite și zadarnice, pentru a o învinge.

Acesta este obișnuitul rezultat al tuturor luptelor duse cu arme inegale. Tratați-l pe criminal prin mijlocirea crimei, iar pe un om generos prin mijloace mai nobile decât ale lui, dacă vreți să învingeți.

---

¹⁰³ În mitologia romană *penates* erau divinități ale casei, ale familiei; aici în sensul de loc natal, de țară, de familie.

Dar să te măgulești că îndrepti, prin ticăloșii, către o degradantă slugărnice, o ființă eminentă cinstită și simțitoare, înseamnă să-ți greșești mijloacele și să impui, cu mai multă tărie, această influență pe care ai vrut s-o distrugi.

În seara acestei zile atât de grele, am ieșit ca să-mi împrăștii gândurile lugubre și m-am dus la Teatrul Scala. Se juca *Norma*¹⁰⁴ și baletul *Méléagre*¹⁰⁵. Este, fără îndoială, capodopera lui Chaubeslechner, care este sublim în ea. Iată cum trebuie să se reprezinte Norma. Marini – în *Orovese*, Donzelli – în consulul roman au fost sublimi. Inutil să spun că, corurile, decorurile, scenografia în general și mai ales orchestra, în fața acelor galerii aurite ale Scalei, te încântă și-ți crează o iluzie perfectă. D-l Brétin și D-ra St. Romain s-au distins în balet, care a fost la fel de strălucitor în decorațiuni și iluzii de sticlă.

Duminică, 16 septembrie.

Mă duc la biroul de diligențe, pentru a opri definitiv locul pentru Viena, la prima cursă, contrariat că mă resimțeam din cauza timpului detestabil și a plictiselii grele a unui sejour prelungit pe un timp nedefinit, la Milano, fără să-l pot folosi în două curse care îmi erau pe plac, ca să fac o vizită la Chartreuse și alta la lacurile Magiore și Como. Culmea ghinionului, nici o diligență liberă, până în 3 octombrie; ar trebui deci, să petrec încă cincisprezece zile lungi la Milano. Imposibil (!). Alerg precum un șoarece otrăvit, să caut o ocazie mai favorabilă și sunt destul de fericit să găsesc un loc la cursa poștală de Innsbruck [Innsbruck], la jumătatea drumului spre Viena, care pleacă duminică viitoare, a[dică] pe 23. Sunt opt zile câștigate, cu perspectiva de-a le folosi pe celelalte 8, care-mi sunt impuse, din 16 la 23, ca să fac drumuri în împrejurimile cele mai remarcabile ale Milanului. Închiriez deci, pentru 20 de franci, o mică cabrioletă cu un cal, pentru dus și întors de la Milano la Pavia, unde se [află] Chartreuse [mănăstirea] și mă pregătesc să plec la ora 5 dimineața. În așteptare, seara, mă duc la teatrul francez de la Conobiana [?], unde D-ra Mars joacă rolul Elmirei, în *Tartuffe* de Molière¹⁰⁶.

Am fost fermecat de talentul ei și, mai ales de vocea ei; este ieșit din comun cum se păstrează această femeie care merge spre șaiszeci de ani și pare tânără și bine făcută. Nu era prea apreciată la Milano. Publicul teatrului unde joacă, care este un teatru de mână a treia, rareori este bine alcătuit și [rareori] umple sala. De obicei e lume de proastă calitate. Biata femeie, la ce-o expun ultimele ei zile de glorie teatrală !

Iar atracția a douăsprezece mii de franci, pentru atâtea reprezentații, pare să fi fost, pentru această celebritate trecută, singura de preferat astăzi. Nu vii să cauți aplauze într-o țară diferită ca limbă, trădătoare a țării tale, ci banii de care ai nevoie, pe care vii să-i aduni

¹⁰⁴ Cea mai cunoscută operă a compozitorului italian Vincenzo Bellini (1801-1835).

¹⁰⁵ Balet inspirat după personajul mitologic cu același nume, Meleagru, fiul regelui Aetoliei, Oeneus și al Althaei, nepoata zeului războiului Ares; a participat la expediția argonauților și a avut o soartă tragică, murind la o vânătoare organizată pentru uciderea unui mistreț care pustia țara, trimis de zeița Artemis. Viața l-a părăsind atunci când mama sa, mâniată că Meleagru ucisese pe doi din frații ei, a dat foc la tăciunele păstrat de la nașterea lui, care fusese menit de moiré (zeițele destinului) să-i măsoare și să-i determine lungimea firului vieții.

¹⁰⁶ Jean-Baptiste Poquelin, supranumit Molière (1622-1673), celebru autor dramatic francez, care s-a inspirat la începutul carierei, din farsele italiene, apoi, sub protecția regelui Ludovic al XIV-lea, din 1659, va delecta parizienii și Curtea prin mulțimea operelor sale, exclusiv comedii: de caracter, comedii eroice, pastorale și chiar comedii-balet, pe care le pune el însuși în scenă. *Tartuffe* este una din cele mai cunoscute, alături de *Bolnavul închipuit*, *Prețioasele ridicole*, *Școala femeilor*, *Don Juan*, *Amorul doctor*, *Avarul*, *Burghezul gentilom*, *Doctor fără voie*, *Georges Dandin*, etc.

ca să trăiești și te resemnezi să te amesteci cu gloata actorilor de mâna a treia unde figurezi, pe care, fără îndoială îi zdrobești cu talentul tău, dar care, la rândul lor, te împoașcă cu mizeria lor. Sunt oameni care par a nu fi supraviețuit renumelui, decât pentru a-și târî zilele în paguba acestei uriașe reputații, deja făcute. D-ra Mars face parte dintre ei ca și Rossini, vestitul Rossini, prezent și el la Milano, și pierdut astăzi în mulțime, [care] pare destinat să împărtășească, de acum înainte, aceeași soartă cu rivalii săi, minunatul Liszt¹⁰⁷ și Mercadante¹⁰⁸, pe care l-am întâlnit nu de mult, tot aci, într-o cafenea.

Rossini, pe care reputația lui Mayerbeer¹⁰⁹ l-a răsturnat de pe culmea talentului muzical al epocii și pe care l-a făcut, să zic așa, uitat în societatea timpului, s-a jurat să nu mai scrie și, din păcate, se ține de cuvânt; rănit la coarda sa sensibilă, reputația făcută de inovațiile îndrăznețe ale noului său rival, aplaudate de melomani și modă mai ales, [sunt] pe punctul de a sufoca, de a uita suavele armonii ale unui *Bărbier din Sevilla* sau ale unui *Romeo*, căzute în desuetudine; s-a oprit la *Willhelm Tell*, ultima lui capodoperă și i-a spus Muzei: „Destul, n-ai să mergi mai departe”. Mândru de superioritatea lui clasică și de bogăția sa materială, s-a retras din lume ca să nu mai vadă și să nu mai audă vorbindu-se de muzică și să nu mai facă [muzică] decât pentru prietenii săi și pentru 24 de ore de viață, amintirea noilor sale armonii trecătoare trebuind să moară odată cu sunetele produse; interzicându-le tradiția [păstrarea]; el însuși, cu panglica roșie la butonieră¹¹⁰, se amestecă prin mulțimea vulgară [și] lasă mormântului, pregătit pentru el de Jules Janin¹¹¹ și de prietenul lui, portarul casei, să se îngrijească de rămășițele lui pământești, când va veni ziua, și se raportează la posteritate, care va pleda pentru el pentru a-i reda valoarea adevărată a talentului și primul loc pe scena muzicală.

Liszt, primul pianist al Europei, care a uimit societatea, încă de foarte tânăr, prin verva și talentul său muzical, a obișnuit faima să-i pronunțe numele odată cu aplauzele primelor succese, de zece ani de când repetă aceleași miracole ale unui talent considerat a fi atât de uimitor pentru un tânăr de 20 de ani, acum că are 30, fără să mai meargă crescendo și în talent, azi a pus mâna la Paris și la Londra pe primele locuri ale admirației muzicale și renumelui civilizator pe care le primește [talentul] și le apreciază, în entuziasmul exercitat altădată de foarte tânărul său coleg; Liszt, și el umilit, a părăsit Parisul unde talentul său rânzea și, mai întâi călătorind prin Italia, pentru a studia primii autori ai armoniei muzicale din această țară blajină, apoi pentru a compune lucruri noi în plimbările lui libere prin climate mai orientale, acest artist de prim rang, cedând unui sentiment de ciudă și descurajare, s-a eclipsat și el de pe scena celebrității și s-a pierdut în sfere secundare.

¹⁰⁷ Franz Liszt (1811-1886), compozitor și pianist ungar, virtuos de mare clasă, este autorul mai multor poeme simfonice (între care *Simfonia Faust*), a unei sonate, a unor *Studii*, a cunoscutelor *19 Rapsodii ungare* pentru pian, a unui oratoriu, *Christus*, ca și a numeroase *Messe* și muzică pentru orgă.

¹⁰⁸ Severio Mercadante (1795-1870), compozitor italian, deosebit de prolific, a compus circa 60 de opere, între care *Jurământul*, *Apoteoza lui Hercules*, precum și muzică religioasă; în prima parte a vieții a fost influențat de muzica și personalitatea lui G. Rossini; a fost director al Conservatorului din Napoli și printre admiratorii lui s-a numărat și Giuseppe Verdi; spre sfârșitul vieții a orbit, continuând însă să compună (în medie compunea cam 3-4 opere pe an).

¹⁰⁹ Iacob Beer numit Giacomo Meyerbeer (1791-1864), compozitor german care a trăit la Paris, și-a consacrat opera muzicală lucrărilor cu subiect istoric, cele mai cunoscute fiind *Robert Diavolul*, *Hughenoții*, *Africana* și *Profetul*.

¹¹⁰ Panglica roșie la butonieră era însemnul Legiunii de onoare, cea mai înaltă decorație franceză, dobândită probabil de Rossini, în timpul sejurului în Franța, unde a și murit, de altfel, în 1868.

¹¹¹ Jules Janin (1804-1874), scriitor francez, autor romantic și critic al ziarului *Journal des débats*.

Mercadante, împărtășind resentimentele și dezgustul lui Rossini, îl însoțește pe colegul său în țâfnele lui aventuroase, nu mai compune, nu mai are inspirație și se face uitat, împreună cu el.

La fel se întâmplă și cu D-ra Mars, obișnuită să adune omagii în tinerețe și în epocile cele mai strălucite ale talentului și a breteluțelor ei, într-o atmosferă de lux și de fantezii; astăzi, când nu se mai poate decolta mai mult decât îi permit mijloacele [farmecele] fizice și nu mai poate depăși cheltuielile unei vieți de risipă, dincolo de ce-i permit mijloacele ei materiale, este redusă, pentru a nu se abate de la vechile obiceiuri, să accepte, de la o zi la alta, toate ocaziile care-i oferă un strict avantaj bănesc în perspectivă, oricare ar fi umiliința pe care-ar impune-o acest interes pur material, reputației talentului ei.

Sâmbătă, 17 septembrie.

Am plecat la ora 6. Ziua se anunța frumoasă, așa cum prevăzusem prin pronosticul făcut în ajun, când ploaia prelungită, în fine, a încetat. Nimic mai plăcut ca vederea acestei câmpii a Tessin-ului, străpuns de canalul de irigație atât de pitoresc, acest drum frumos care merge de-a lungul lui și aceste nenumărate râulețe și ecluze care-și dispută favoarea de-a uda mănoasele câmpuri ale acestei părți a Lombardiei, acoperită de orez și de vegetație luxuriantă.

Distanța de la Milano la Chartreuse este de 15 mile; sunt 5 de la Chartreuse la Pavia. Sunt 6 leghe de la acest oraș la Milano. Ca detaliu, acest tip de mănăstire gotică, odinioară loc de retragere a populației din zona muntoasă Chartreuse, fondată de crudul Galeazzo Visconti în 1396¹¹², este admirabilă [uimitoare] de curiozități și ca execuție bogată. Ca obiect de artă, sub raportul poeziei, a talentului autentic, al purității stilului și a compozițiilor, această construcție este inferioară tuturor bisericilor și comorilor lor de pictură și de sculptură datorate secolului lui Leon al X-lea¹¹³, care se găsesc în restul Italiei. Biserica propriu-zisă se găsește într-un colț al unei curți, care ea însăși nu este decât o parte a vastei incinte a mănăstirii; este construită în formă de cruce latină. Sunt șaptesprezece capele, fiecare diferită ca subiect și ornamentație și toate egale din punctul de vedere al compoziției arhitecturale. Există o infinitate de mici detalii a căror cercetare mai degrabă obosește, decât farmecă sau uimește. Există fresce frumoase ale lui Zuccari¹¹⁴. Un belșug de aurării și de marchetărie în pietre dure și prețioase. Mai ales altarul este remarcabil. Mormântul sau bogatul și îngrijitul mausoleu al fondatorului Galeazzo Visconti, care este reprezentat aici culcat pe o dală, dedesubtul unei urne, este în marmoră și cu o lucrătură pretențioasă, dar de prost gust.

¹¹² De fapt, mănăstirea a fost fondată de Sf. Bruno în anul 1084, în inima masivului alpin de la Chartreuse, dar vechea construcție nu s-a păstrat; clădirea vizitată de Vladimir de Blaremburg era cea refăcută în secolele XIV-XVI, care dăinuie și astăzi; numele complet al celui care a refăcut mănăstirea în secolul al XIV-lea este Giovanni-Galeazzo (1351-1402), reprezentant de frunte al familiei milaneze Visconti, care a dominat orașul între 1277-1447; Galeazzo a obținut titlul de duce de Milano, în 1395, de la împăratul Sf. Imperiu, apoi titlul de duce al Lombardiei; a consolidat poziția familiei încheind alianțe puternice, întărite prin uniuni matrimoniale - fiica sa Valentina a devenit soția lui Ludovic d'Orleans.

¹¹³ Papa Leon al X-lea (1475-1521), Giovanni de Medicis, a fost ales pontif în 1515; mare protector al artelor, științelor și literelor, s-a înconjurat de fast și de...nepoți, dându-le funcții și demnități; în urma Reformei lui Luther din 1517, a condamnat schisma prin bulla *Exurge Domine* din 1520

¹¹⁴ Au fost doi frați pictori Zuccari: Taddeo (1529-1566), reprezentant al manierismului tardiv, care a realizat mai multe fresce la Roma, dar și în Lombardia; fratele său, Federico (1540-1609) i-a fost colaborator, dar fiind și un teoretician al artei picturii, a evoluat către eclecticismul academic.

Fațada bisericii, care dă impresia că așteaptă un fronton sau altceva, ca s-o încoroneze [s-o termine], este o grămadă de sculpturi în relief, de toate formele și de toate dimensiunile, pe care trebuie să le admiri de aproape, piesă cu piesă, ceea ce face ca ansamblul să fie încărcat și împrăștiat. Când ai afla că cea mai mare parte a acestor minunății este opera, în amănunt, a înșiși anahoreților, dintre care mulți aveau o vocație specială pentru acest fel deosebit de muncă, și că totul a durat trei secole, ai înțelege capodopera de răbdare, pe care ai fi ispitit s-o admiri în cea mai mărunță lucrătură a acestor detalii infinite.

În afara bisericii se află diferite anexe ale ordinului religios, cum ar fi : clădirea pentru persoanele dinafară mănăstirii, atelierelor, curțile, paliere cu locuințe izolate ale locuitorilor din Chartres cu suprafețele lor arcuite acoperite de casete modelate în ceramică, grădina de legume și alte diferite dependințe.

Am vizitat Pavia, pe care tocmai o părăsise Curtea, cu o oră înaintea mea, ca să meargă la Lodi și de aici la Brescia, Verona și Veneția. Pe tot drumul de la Milano, la Pavia, se vedeau, încă proaspete, arcurile de triumf [făcute] din verdețată și zugrăveală, care se ridicaseră pentru trecerea augustelor personaje de care vorbeam. Erau unele făcute din boabe de struguri de două culori, altele din flori și frunze de iederă și stejar.

La Pavia se mai vedeau urme ale iluminăției din ajun. M-am dus să-l găsesc pe D-l Sartirana, vechiul meu tovarăș de drum și infirmierul meu, de la Viena la Trieste și Veneția. El este directorul Spitalului Orășenesc și a fost încântat să mă revadă, m-a prezentat soției sale, amabilă și femeie destul de frumoasă și mi-a făcut onorurile farmecelor orașului său. Am vizitat Universitatea din Pavia și muzeele sale, Colegiul Borromeo, ecluzele Tessinului, teatrul construit în formă de clopot, podul acoperit peste Tessin și am plecat după trei ore de ședere în acest oraș de studiu, scăldat de Tessin și canalul său, care trimite orez la Veneția, pe bărcile lui ușoare și primește în schimb sare de Veneția, pe care-o duce la Milano, ca și lemnul de foc. Are 23.000 locuitori, care duc o viață destul de monotună și de tristă, după spusa localnicilor.

La întoarcerea mea la Milano, la ora 8 seara, m-am dus la colegii mei de sejur, Conte de Custine și nepotul lui, care trebuiau să plece în Elveția a doua zi, la ora 5 dimineața. Am băut punch *à la Garde* (s.a.), adică rom flambat cu zahăr, ceai și lămâie și ne-am despărțit felicitându-ne mutual pentru fericita noastră întâlnire, urându-ne călătorie bună; ne vedem la Veneția.

Martți, 18 septembrie.

De dimineață am dat dispoziții pentru a merge, a doua zi, la lacuri, să-mi fac excursia la Insulele Borromeo¹¹⁵ și la Como. Seara [am] fost cu Borgonini, la Teatrul Re, unde am ocupat o lojă de rangul 3, alături de cea a D-rei Mars. Se juca o comedie detestabilă, într-un mod și mai detestabil. Dar esențialul [în] reprezentație era Hanner care, cu orchestra lui specială de 24 de muzicieni, se afla pe scenă și executa în toată splendoarea entuziasmului său vienez, valsurile lui preferate. A încântat și a adus în stare de euforie toată asistența. Noi am fost încântați. N-am putut, în tot timpul acestei satisfacții, să mă împiedic să remarc faptul că, toate aceste adagii și savante preambuluri, cu care Hanner își prefața armoniile valsante, sunt prea impozante și serioase ca să anunțe o... piruetă.

---

¹¹⁵ Grup de patru insule pitorești, care se află pe Lago Maggiore.

Miercuri, 19 septembrie.

[Am] plecat la 3 dimineața, pe un timp cețos și [am] ajuns la Sesto Calente pe ploaie, la prânz; [m-am] îmbarcat pe vaporul cu aburi, la ora 1, pentru insule. Timpul a redevenit frumos. Frumusețea Lacului Maggiore. Frumoasele lui peisaje și frumoasele vile, diverse.

Arona, patria Sf. Carlo Borromeo¹¹⁶. Statuie uriașă a acestui arhiepiscop celebru, care este făcută din aramă bătută, cu extremitățile din bronz turnat. Are 21 de metri înălțime, fără a pune și soclul, care are 14m. În interior se află o piramidă de piatră, care se termină cu bare de fier, care trebuie să păzească statuia de impetuozitatea vântului. Poți șede comod în spațiul ocupat de nas. Poți ușor să iei masa în patru, în jurul mesei așezate în capul său și unde se ajunge pe o scară, chibzuită într-una din pulpanele veșmântului său.

Colosul a fost construit în 1697. După părerea mea este prost plasat, l-ar fi putut ridica mai bine, pe culmea stâncii care domină orașul Arona, pe ruinele unui castel, care încă se văd și unde s-a născut în 1539 piosul arhiepiscop. Poziția actuală a colosului este cu atât mai defectuoasă, cu cât este plasat într-o adâncitură, între două coline înalte și, ca să zic așa, pe creasta unei râpe, de unde abia se vede din tufișurile de verdeață de culoare închisă, de aceeași culoare, de altfel, ca și a bronzului, și care se proiectează dezordonat în jurul monumentului.

De altfel, îndreptându-te de la Arona către interiorul lacului și către cetățile lui, ești foarte surprins să nu găsești [vezi] din prima clipă acest monument celebru; îl cauți cu privirea mult timp, treci de stânca ce domină Arona și nu găsești nimic asemănător, se înconjoară o bună parte de mal și tot nimic; abia după un timp destul de îndelungat, cât să te impacientezi și să iei drept impostor ghidul imprimat pe care-l ai în mână, când o să îți se arate, pe când o să fii destul de în largul lacului, această statuie gigantică, pe care multă vreme ai confundat-o cu nuanțele uniforme ale coastei, și care de altfel, și-a fost total ascunsă. Ce efect diferit ar fi produs această statuie, de pe creasta stâncii înalte, de care am vorbit.

Cele două maluri ale Lacului Maggiore seamănă mult cu Cornișa, drum care merge de-a lungul mării și a golfului Genovei, din acest oraș până la Nisa. Malul stâng este mai pitoresc decât dreptul; la Stresa am părăsit vaporul cu aburi și am luat o barcă cu trei vâslași, pentru a-mi face excursiile în insule, care se află aproape în față și ca să trec limba lacului, să traversez la Laveno, de unde aveam intenția să mă duc la Como, pe pământ.

Am coborât mai întâi la Isola Bella, care este o capodoperă de lucrare omenească. Pe această stâncă goală, în 1670, contele Vitaliano Borromeo a făcut să fie smulse o mulțime de stânci și să fie ridicați pilaștri și arcade, a pus să se facă terase, să se transporte pământ de pe litoral. Această minunăție a creației umane se înfățișează astăzi, sub farmecul tufișurilor fermecate ale Armidei. Isola Bella este cea mai celebră dintre toate patru; ea are palate ciudate, un han, terase ridicate unele peste altele și acoperite de portocali și de lămâi, pe o parte, și un boschet de chiparoși, dafini, platani și mii de plante exotice și rare, pe cealaltă parte. Parterul palatului este acoperit cu ingeniozitate de pietricele în forma unor grote pitorești.

Insula Madre, mai mare, oferă mai multă natură și mai multe peisaje, mult mai variate: are puține terase și palatul ei este meschin, dar, în revanșă are tufișuri plantate în stil englezesc pe sinuozițiile stâncilor, așa cum le prezintă natura și n-are mai puține plante rare și copaci stufoși și verzi mereu. Fazani, păuni și alte păsări rare mișună pe această insulă.

---

¹¹⁶ Sf. Carlo Borromeo (1538-1584), arhiepiscop al Milanului, apoi cardinal; a contribuit substanțial la refacerea disciplinei ecleziastice, promovând vizitele pastorale periodice, ținerea Sinodurilor, a organizat învățarea disciplinată a catehismului și seminariile ca sistem de învățământ religios, fiind sanctificat.

Isola dei Pescatori este acoperită de locuințele pescarilor, înghesuite unele în altele pe mica ei întindere. Insulița [Isolina] sau Insula Sf. Ioan este cea mai mică dintre toate și nu are case fixe.

Am traversat lacul în toată lărgimea lui, pe un frumos apus de soare, reflectat în oglinda pură a apelor, unde se oglindeau cele două laturi pitorești și malurile fermecate și m-am dus la Laveno, târg vecin, de unde am plecat cu mica cabrioletă la Varese, situat la 14 mile, spre interior.

Am ajuns la Varese la ora 11 seara. M-am culcat la han, în ideea de a pleca la 3 dimineața și să ajung la Como înainte de plecarea vaporului care parcurge lacul și care-și începe excursiile la ora 8 dimineața. Vremea de ploaie prelungită mi-a stricat socotelile. Nu m-a lăsat să părăsesc Varese, decât la 9 dimineața, ca să mă facă să călătoresc pe acest traseu de 16 mile, până la amiază, când am ajuns la Como pe o ploaie puternică și intermitentă. Asta nu m-a împiedicat să profit de primul vapor care mi-a oferit serviciile lui pentru a mă îmbarca, după un bun dejun cu păstrăvi, și să parcurg coastele lacului, mai înguste decât cele ale Lacului Maggiore, dar mai pitorești, apoi să mă întorc înainte de plecarea diligenței pentru Milano. Am parcurs [urmărit] astfel frumoasele vile de pe cele două maluri, până la Pliniona, inclusiv cascada de aici. N-am putut să merg mai departe, obligat fiind să mă aflu în trăsură de poștă, la ora 6.

Malurile lacului Como sunt mai înalte și mai locuite decât cele ale Lacului Maggiore. Cel puțin locuințele par aici mai continue; vegetația are aici, tonuri mai puțin monotone și mai variate. Firișoarele de apă care șerpuiesc din vârful colinelor și stâncile care se precipită asupra suprafeței argintate a lacului, îi dau o înfățișare mai variată și mai plină de viață. Dar, nu mai sunt Insulele Boromee.

Joi, la ora 6 seara, vaporul s-a întors la Como, pasagerii s-au stabilit pe locurile diligenței, și eu mi l-am ocupat pe al meu, alături de conducător, pentru ca, în sfârșit, să ajung la Milano, după două zile de aventuri, la ora 3 noaptea !! Trebuia să fiu aici la ora 10 seara, dar caii nu erau decât niște mârțoage de ocazie, [din cauză că] M.S. Împăratul călătorea pe drumul spre Veneția, cu toți caii de poștă din Statul Lombard.

Vineri, 21 septembrie.

Dimineață am cumpărat multe bijuterii. Am fost să văd [Galeria] Brera sau expoziția de Arte Frumoase. Portrete de Amerlinc. Nimic remarcabil în pictura Școlii Lombarde moderne. Obiecte de prelucrări diverse. Dineu cu Devéria. Pleacă duminică la 5 dimineața, la Genova. Asta fac și eu, dar la ora 10 și spre Innsbruck (!). Seara i-am scris cumnatului meu, la Marsilia.

Sâmbătă, 22 septembrie.

Îmi plătesc chiria pe 25 de zile, care mă costă 150 de zwanzigi, masa mea o sută douăzeci și cinci de franci și cerceii pentru fiica gazdei, 25 de franci. Cumpăr două candelabre de bronz de 4.000 de franci - pentru 230 ducați, în contul Prințului, ne putând să-mi refuz să-i fac o achiziție”.

***

Aici manuscrisul se întrerupe. Judecând după titlul dat acestui jurnal, lipsesc zece zile din august – relatarea vizitei la Florența, care ar fi trebuit să se desfășoare între 4-14 august și relatarea completă a ultimei zile, 22 septembrie.

**UN JOURNAL INEDIT DE VOYAGE, DU COLONEL VLADIMIR MORET
DE BLAREMBERG**

- Résumé -

Dans les collections des Archives Nationales Historique, parmi les lettres et les documents de la famille princière Ghika, on conserve un journal de voyage italien anonyme de 1838. La lecture attentive nous a révélé le nom de l'auteur, l'ancien colonel russe Vladimir de Blaremburg, fondateur de la branche roumaine des Blaremburg.

D'après la tradition de cette ancienne famille de Pays-Bas (appelée van Blaremburgue là-bas) à la suite des persécutions religieuses, leur aïeux sont partis en France vers la fin du XVII-e siècle.

Pendant le règne de Louis XVI, les fils de Louis-Nicolas van Blaremburgue (la graphie adoptée) se sont remarqués comme peintres paysagistes et miniaturistes, dont la considération des connaisseurs leur était accordée.

Jean-François Blaremburgue à la Cour du roi Louis XVI, à titre de professeur de dessin des Enfants de France, aussi que des enfants de Madame Elisabeth.

Mais c'était le fils aîné de Louis Nicolas, Paul de Blaremburgue, qui créa la branche russe. Le fils de Paul, Johann (Jean), capitaine dans l'armée des Pays-Bas, ensuite d'Angleterre se fixa en Russie en 1797. Ses qualités intellectuelles et son instruction l'ont conduit vers des responsabilités dans la Commission Législative de St. Petersburg et à la Douane du port d'Odessa. Sa passion pour l'archéologie s'est dressée vers les vestiges se trouvant aux environnements de la ville d'Odessa, où il a mis au jour des objets appartenant à l'ancienne civilisation cimmérienne, qui formèrent le noyau du futur musée d'archéologie.

De son mariage avec une mademoiselle de Courtenère, Jean de Blaremburg (en Russie- Ivan Pavlovichi Blaremburg) a eu plusieurs enfants.

Comme il a été reconnu en tant que noble de l'Empire Russe (ses enfants restés en France étaient eux aussi ennoblis, comme Moret de Blaremburgue), ses trois fils: Alexandre-Hippolyte, Michel et Vladimir sont entrés dans le Corps des Cadets, puis dans l'armée russe, comme officiers.

Quant aux filles, Nathalie a épousé le consul espagnol d'Odessa et s'est fixé en Espagne; Zénaïde à son tour épousa un riche français de Marseille et i resta; Hélène et Elise ne se marièrent pas et, après la mort de leur frère Vladimir, aide de camps du Prince valaque Alexandre II Ghika, dont il était aussi le beau- frère.

Vladimir était venu en Valachie avec l'armée russe d'occupation vers 1830. Ici il a épousé la sœur du Prince valaque Alexandre II Ghika de sorte que il fut entraîné dans les charges du pays comme: grand logothète du culte, inspecteur des prisons et comme ingénieur de l'Etat, à part sa charge d'aide de camp du Prince.

L'auteur de cette étude s'efforça de présenter la vie de Vladimir, depuis 1831, jusqu'à sa mort en 1846, à travers sa correspondance avec le Prince, sa femme et avec ses sœurs. Comme ces informations nous ont permis de rappeler les faits de sa vie, avec plus de précision, c'est ainsi que nous avons découvert cet fragment de journal italien.

La révélation de ces pages nous a permis de mieux connaître le colonel Blaremborg, de nous rendre compte de son instruction dans les beaux-arts, en architecture, en musique et dans la dramaturgie.

De même, grâce à ces pages, nous avons un récit, sur les lieux, d'un important événement européen, le Couronnement de l'empereur autrichien en tout que roi du Royaume lombard-vénitien, à Milan, le 6 septembre 1838.

Le journal italien du colonel Blaremborg nous dévoile un possible écrivain de talent, fin observateur des gens et des situations, un philosophe sceptique quant à la sincérité des hommes, une personne presque obsédé par les devoirs d'honneur, de correctitude et de probité.

Grâce à sa correspondance on a réussi de mieux comprendre l'état d'esprit de la société valaque du temps, où les pressions du " Pouvoir tutélaire" et surtout du " Pouvoir Protecteur", s'acharnaient d'avoir la haute main sur la Principauté de Valachie.

L'étude présente aussi les activités pédagogiques de la sœur cadette de Vladimir, Elise Blaremborg, en tant que directrice de l'École Centrale de Filles de Bucarest- nous pouvons considérer les Blaremborg qui, seulement en 50-70 ans, on réussie à s'intégrer parfaitement parmi les familles nobles roumaines; leurs héritiers se sont occupés des positions importantes dans la vie politique, social, juridique et militaire du pays pendant tout le XIXe siècle et les premières décennies du XXe siècle.